

Examensarbete Historia III

”Agaparagrafen skall orubbat stå kvar”

Sveriges Folkskolläraryrkeförbund och dess medlemskretsars remissvar och synpunkter rörande 1946 års skolkommissions förslag om avskaffande av aga och inrättande av s.k. samarbetsnämnder

Författare: Linn Dalvik

Handledare: Lars Båtefalk

Examinator: Lars Petterson

Termin: VT 2014

Ämne: Historia III f. lärarstudier

Poäng: 15hp

Högskolan Dalarna

791 88 Falun

Sweden

Tel 023-77 80 00

[Skriv text]

Förord

Efter en lång och mycket givande process med toppar och dalar är uppsatsen klar. Det har varit en lärorik resa med både glädje och sorg. Det är med stolthet jag presenterar denna undersökning som inte hade varit möjlig utan det stöd och den vägledning jag fått. Jag vill uttrycka min tacksamhet till er som varit delaktiga.

Tack Fredrik Dalvik, min älskade, för alla timmar du ägnat åt att korrekturläsa min uppsats. All uppmuntran genom den svåra tiden och alla kvällar du ensam fått tagit hand om vår dotter för jag suttit och skrivit. Jag älskar dig.

Tack Helena Gyllenstein, min mamma, för att du körde mig flera gånger den långa resan till TAM-Arkivet och tack för alla de många timmar du satt där med mig för att hålla mig sällskap. Tack Kenneth Gyllenstein, min plastis, för att jag fick stjäla henne så ofta.

Tack Boo Eriksson & Laila Eriksson Zeijlon, min pappa och bonus, Andreas Eriksson och Linda Richardson, mina syskon, för allt stöd och uppmuntran under skrivandets gång.

Tack Lars Båtefalk, min otroligt engagerade handledare, för all hjälp med uppsatsen. Utan din vägledning och hjälp hade uppsatsen aldrig blivit det den är idag. Du är en inspiration inför läraryrket.

Tack Jim Löfgren och Melissa Rydquist som jobbar på TAM-Arkivet, för all den hjälp ni gav mig. Utan er hjälp hade jag aldrig hittat allt material som behövdes för att uppsatsen skulle kunna skrivas.

[Skriv text]

Abstract

Syftet med detta arbete har varit att undersöka Sveriges Folkskolläraryrkeförbund och dess lokalorganisationers remissvar på 1946 års skolkommissons förslag angående avskaffande av agan i folkskolan samt införandet av samarbetsnämnder. I Sverige höjdes röster från olika så kallade lärarkretsar. Medlemmarna ifrågasatte detta förslag och uppfattade förslaget som onödigt. De blev i sin tur ifrågasatta och det var enligt dem upprörande. Att ha kvar agan som sista utväg var en bärande del av fostran enligt folkskollärarna i Sverige och ett införande av samarbetsnämnder var detsamma som att försvåra det disciplinära arbetet i skolan. Skolagan var en snabb och effektiv metod, vilket folkskollärarna därtill menade att de sällan använde. Folkskollärarna i Sverige menade att de hade elevens bästa för sina ögon och förslaget angående avskaffandet av agan var samma sak som att kritisera dem. Folkskollärarna kände sig utsatta, deras mest värdefulla pedagogiska hjälpmedel skulle komma att tas ifrån dem.

Nyckelord: Sveriges folkskolläraryrkeförbunds medlemskretsar, 1946 års skolkommision, skolaga, samarbetsnämnder

[Skriv text]

Innehållsförteckning

Inledning.....	5
Syfte och frågeställningar	5
Avgränsning, källmaterial och metod.....	5
Tidigare forskning	7
Agans roll i samhället i äldre tid	7
Agan i skolan – idéer och principer.....	8
Skolagadebatten från 1946 till 1952.....	10
Bakgrund.....	11
Det svenska skolväsendet, Frågor om ordning, disciplin och aga	11
Skolkommissionen 1946	13
Skolagadebatten.....	15
Sveriges folkskoleläraresförbund.....	19
Resultat.....	20
Ståndpunkter och argument rörande skolagens avskaffande.....	20
Ståndpunkt eller argument 1. Skolkommissionen föreslog inget lika effektivt alternativ till agan i utbyte.....	20
Ståndpunkt eller Argument 2. Skolkommissionen fokuserar på fel orsaker och problem rörande disciplinproblemen och agan i folkskolan.	22
Ståndpunkt eller Argument 3. Hur fostran i klassrummet ska ske är den enskilde lärarens ensak.....	26
Samarbetsnämnder.....	28
Ståndpunkt och argument 1: Samarbetsnämnder behövs inte och/eller tillför inget till arbetet med skoldisciplinen.....	28
Ståndpunkt och Argument 2. Auktoriteten skulle skadas	30
Avslutande diskussion	31
Käll- och litteraturförteckning.....	34
Bilagor	38

[Skriv text]

Inledning

I början av 1900-talet vilade fortfarande skolan på en religiös grund. Uppdraget var att kärleksfullt men bestämt fostra, att disciplinera, skolbarnen på det sätt som ansågs lämpligt. Ett första brott med den kristna värdegrunden kom i och med 1919 års utbildningsplan som pekar mot en brytning med agan. Ett ifrågasättande av agandet började florera i skolkretsar. Pedagoger forskade och ifrågasatte nyttan av agan, om den gjorde mer skada än nytta. Resultaten kom att förändra skolvärlden.

Gällande skolaga finns forskning som behandlar hur elever mår av skolaga och hur reformen drevs igenom, däribland Bergenlövs¹ forskning som tas upp i arbetet.

En bit är dock mindre systematiskt utforskad ännu: Hur mottog folkskollärarna de nya rönen om agan och hur reagerade de på den moderna pedagogikens framväxt? Detta examens arbete kommer att handla om folkskollärarnas remissvar rörande 1946 års skolkommissions förslag gällande skolagan.

Syfte och frågeställningar

Syftet med detta arbete är att undersöka Folkskollärarnas förbunds(SFF) och dess medlemsorganisationers, så kallade kretsars, synpunkter på 1946 års skolkommissions förslag om avskaffande av agan i folkskolan och införandet av så kallade samarbetsnämnder.

- Vilken ståndpunkt intog folkskollärarna inför förslaget att skolagan skulle avskaffas.
- Vilka argument förde de fram gällande sina ståndpunkter?
- Vilken reaktion fick 1946 års skolkommission från folkskollärarna angående förslaget gällande samarbetsnämnder?

Avgränsning, källmaterial och metod

Avgränsning

Det går att hitta remissvar och skrivelser från hela landet, och för att få en helhetsbild av SFF medlemmars reaktion och gensvar så har jag valt att ta med kretsar men också några föreningar från samtliga landsändar.

Remissyttrande, svar m.m. täcker framförallt år 1946-47 med eventuella undantag därför förhåller sig undersökningen främst kring detta årtal. Det finns källnedslag efter 1947, däribland 1952. Detta beror på när kretsar och enskilda klubbar sände ut sitt svar. Förslaget till ändring kom i slutet av 40-talet vilket resulterade i en provotid på ett förbud mot aga 1952. Bland primärmaterialet som är bevarat till nutid finns det de som är riktade mot denna provotid och andra mot själva förslaget. Det finns även de som svarat på bägge. Därför kan det skilja sig mellan årtalen.

---

¹ Bergenlöv

[Skriv text]

Material

För denna undersökning har jag vänt mig till TAM-arkiv för att finna primärmaterial. TAM-Arkiv är en ideell organisation. Detta arkiv erbjuder specialistkunskaper inom dokumenthantering och arkivering för de medlemsorganisationer som har sina arkiv förvarade hos TAM.

För att kunna finna användbart primärmaterial har jag gått igenom SFF:s arkiv mellan åren 1946-1952 för att hitta material rörande hur olika förbundskretsarna reagerade på förslaget till ändring av agaparagrafen. I SFF:s arkiv sökte jag efter så många förbundskretsar i Sverige som möjligt för att kunna kartlägga debatten kring 1946 års skolkommissions förslag.

Arkivmaterialet gick igenom i följande ordning.

1. Styrelseprotokoll + Protokollsbilagor
2. Handlingar rörande disciplinära frågor
3. Inkomna skrivelser

Genom att gå igenom primärmaterialen på detta sätt så kunde jag få ut allt om vad varje krets respektive förening eller klubb hade skrivit rörande 1946 års skolkommissions förslag om agaparagrafen och samarbetsnämnder. Efter det kunde ytterligare en gallring ske för att få ut det mest givande materialet vilket gick att finna i styrelseprotokoll och dess bilagor. Remissvaren är korta och lätt tydda. Oftast inte längre än en sida, med några undantag där kretsen eller den enskilda klubben förde ett längre resonemang. De behandlade alltid skolkommissionens förslag. Det som gjorde skillnad i längden på texten var hur beskrivande kretsen/klubben var i sin text och hur mycket missnöjde de ville föra fram i texten. Det var också skillnad mellan ifall källan var ett skrivet yttrande eller ett remissvar. Remissvaren var vanligtvis kortare än yttrandena. Som exempel kan nämnas Linköping som skrev ett remissyttrande, den var på knappt en sida medan Göteborg skrev ett yttrande som är på 3 sidor.

Metod

Då syftet med detta arbete är att undersöka Folkskollärarnas förbunds (SFF) och dess medlemskretsars synpunkter på 1946 års skolkommissions förslag om avskaffande av agan i folkskolan och införandet av samarbetsnämnder började jag att samla in primärdata ifrån styrelseprotokoll, protokollbilagor och handlingar rörande disciplin. Jag sökte inte endast på agan utan använde mig av sökord som disciplin eller ordning. Jag hittade också ett antal kretsars medlemsföreningar eller s.k. lärarklubbar och deras remissvar, som jag tagit med i denna undersökning. Efter att ha funnit kretsar som tog upp detta gick jag igenom en relevant tidsperiod rörande 1946 års skolkommissions förslag, 1946-1958.

Här nedan är det ett antal förbundskretsar från olika landsändar och enskilda klubbar som tas upp i uppsatsen. De enskilda klubbarna är markerade med fet text.

[Skriv text]

Norrland: Lapplands södra, Norrbotten mellersta, Medelpad, Gästriklands norra, Ångermanlands norra, Ångermanlands västra, Gästriklands, Hälsingland.

Svealand: Värmlands västra, Värmlands mellersta, Värmlands östra, Västerås, Södermanland södra, Västmanland Västra. **Färnebo, Hedemora, Örebro**

Götaland: Kalmar norra, Kalmar södra, Östergötland, Skåne, Bohuslän, **Norrköping, Linköping, Öland, Malmö, Jönköping Göteborg,**²

De olika kretsarna delade jag in utifrån landsändar, landskap, krets och till sist några lokala lärarklubbar³. När detta var genomfört hade jag mycket primärdata ifrån kretsar i olika delar av Sverige. Sedan bearbetade jag frågeställningen som berörde vilken allmän ståndpunkt folkskollärarna intog inför förslaget att skolagan skulle avskaffas och vilka mer specifika argument de förde fram gällande detta. Jag sorterade upp kretsarna i teman som kunde kategoriseras utifrån vilka argument de hade för att behålla skolagan, så att kretsar med likande åsikter hamnade i samma grupp. Arbetet synliggjorde att folkskollärarkretsarna i Sverige hade tre tydliga argumentationslinjer⁴ för att behålla agan inom skolan. Den första linjen var att skolkommissionen inte föreslog något alternativ som var lika effektivt som agan i utbyte. Bara hotet om aga var verkningsfullt för att få disciplin i en klass, framhölls det. Slutligen att ett förbud skulle påverka lärarens auktoritet. Det var inte alla som var helt emot, det fanns de som tyckte att agan på sikt kunde avskaffas men att den var det bästa pedagogiska alternativet tillsvidare. Gällande samarbetsnämnder var det två argumentationslinjer som blev tydliga. Behovet av en sådan nämnd saknades och att auktoriteten skulle skadas om en sådan nämnd skulle införas.

När detta var gjort gick jag vidare till frågeställningen gällande samarbetsnämnder och valde att på liknande sätt sortera upp kretsarna och föreningars argument och fann där att det fanns två liknande argument angående varför man inte ville ha denna nämnd inför. För att kunna ge en tydlig bild av vilka argument som användes mest frekvent gjorde jag tabellsammanställningar rörande båda frågeställningarna.

Tidigare forskning

Agans roll i samhället i äldre tid

Bergenlöv

I boken *Drabbade barn* undersöker historikern Eva Bergenlöv synen på fysiska bestraffningar av barn i Sverige, från reformationen till nutid. Hon skriver mycket om hur aga förr var tillåtet och att det fanns tydliga anvisningar för hur bestraffning skulle utövas och hur uppfostraren skulle agera. Bergenlöv kartlägger hur gränserna dragits om mellan tillåtet och otillåtet⁵.

---

² Se bilagor i slutet för tabell över argumentationslinjer för både avskaffandet av agan och införandet av samarbetsnämnder

³ Se bilaga i slutet

⁴ Tre argumentationslinjer identifieras i uppsatsen, i bilagan är en av dessa uppdelade i två, gällande agan som effektivt som hot.

⁵ Bergenlöv, 2009, s. 130

[Skriv text]

Bergenlöv förhåller sig mycket till lagarna och hur de sett ut och hur man resonerade i rättsliga instanser kring våldet mot barn. Hennes utgångspunkt i boken är uppfostringslitteratur och förmaningar från inflytelserika tänkare. Med hjälp av detta belyser Bergenlöv även de övergripande idealen kring barnuppfostran. Hon söker också svar på frågan varför Sverige blev först i världen med totalförbud mot våld mot barn. Bergenlöv för fram vikten av Ellen Keys tankar kring uppfostran och hur hennes åsikter kom att präglade hur man uppfostrade barn i skolan fram till mitten av 1900-talet. Enligt henne var agan ett resultat av brister inom de fyra hörnstenarna som uppfostringen skulle bygga på, Självttukt, intelligens, tålmod, värdighet. Om pedagogen inte hade brister inom dessa delar skulle denne inte behövt aga⁶.

Key var helt på det klara med vad agan annars skulle kunna skapa hos barnen. Det skulle inte få dem att lära sig bättre, komma ihåg bättre och skapa respekt för den som utövade aga. Snarare tvärtom. Det skulle istället komma att ge djupa framtida men. Key drev starkt på att agan skulle bort helt, men det skulle ta 80 år innan det kom att bli så. Stegvis kom dock hennes mål att uppfyllas. 1928 förbjöds kroppslig bestraffning på gymnasierna. 1958 verkställdes förbudet inom folkskolan. Agan ströks som uppfostringsmetod i föräldrabalken 1966 och slutligen i hemmet 1979⁷.

Agan i skolan – idéer och principer

Larsson och Westberg.

Esbjörn Larsson ger en presentation och resonemang om det svenska utbildningssystemets historia och agan. När generation efter generation hade agat sina barn, var det svårt att bryta detta mönster även i skolan. Särskilt när det låg i människans natur att aga dem som stod närmast som det uttrycktes med bland annat stöd i Bibeln enligt Larsson. Den största frågan var inte om man skulle aga ett barn utan hur lämpad man var som uppfostrare. I en undersökning angående våld mot barn som Larsson tar upp i sin bok visas det att skillnaden mellan barnmisshandel och uppfostringsvåld endast var en fråga om funktion och mängden våld. Utövaren drog själv gränsen för att se till att slagen gjordes på grund av uppfostran och inte misshandel, men mottagaren frågas inte hur mycket våld denne tål samtidigt som denne ska kunna lära sig av agan. Mottagarens åsikter spelade enligt utövaren ingen roll. I längden ökade våldet i takt med hur ofta utövaren använde aga. Det faktum att agan togs bort från skolan tidigare än vad den förbjöds i hemmet påvisar att den inte gynnade lärandet⁸.

Qvarsebo

Jonas Qvarsebo har ett flertal gånger behandlat ämnet skolaga. Skolagan hade setts som ett disciplineringsinstrument i skolan fram till mitten av 1900-talet. Qvarsebo skriver i boken *Från storslagna visioner till professionell bedömning* att fostran alltid har varit en central angelägenhet i skolan och därför haft en central plats i dess styrdokument genom historien. Eftersom fostrandet i skolan ständigt varit under förändring är det enligt honom ett intressant ämne för forskning. I denna bok ligger just det i fokus, de olika metoderna och deras utveckling inom skolhistorien och hur fostringsuppdraget har uppfattats under olika skeden. Olika epoker inom skolhistorien presenteras och hur uppdraget i dessa tolkats.

---

⁶ Bergenlöv, 2009, s. 131-133

⁷ Bergenlöv, 2009, s. 134-135

⁸ Landhal, 2011, s. 375, bygger även på läsning av kapitel 23

[Skriv text]

Tiden 1900-1940 kategoriserar Qvarsebo med ”kroppen och själen i harmoni och balans för denna periodindelning ligger 1918 års skolkommissions utredning till grund. Kommissionens behandling av olika fostringsidéer fokuserade främst på den fysiska fostran inom skolan. Läraren skulle ha som mål att hitta en balans mellan intellektet och fysiken. Med fysiken menade man inte bara den friska och sunda kroppen utan själens form. Stärkte man fysiken skulle även det intellektuella stärkas. De olika egenskaperna, exempelvis lydnad, kunde således påverkas genom att man var hård mot kroppen. Elevens karaktär kunde endast stärkas och formas genom fysik bestraffning. Nästa period gällande fostran i skolan kallar Qvarsebo för ”nationen., karaktären och sorteringsproblematiken” och berör 1940-1945. Till denna epok har han 1940 års skolkommissions utredning som grund. Eftersom världen under denna tid befann sig i krig påverkade det även fostran i skolan. Målet var att fostra karaktärsstarka människor som skulle vara till nytta för sin nation. Eleverna skulle fostras i grupp. Vid denna tid började man enligt Qvarsebo att gruppera in eleverna beroende på deras förmåga. Differentieringsfrågan blev aktuell, det vill säga vid vilken ålder man skulle gruppera barnen. 1940 års skolkommission introducerade även olika expertiser för att främja fostrandet av eleverna. Läraren räckte inte längre till. Tjänster för skolpsykologer och professorer inom pedagogik och psykologi kom att inrättas. Psykologin kom att spela stor roll i efterkrigstiden menar Qvarsebo. Nya idéer om utövandet av fostran smög sig in innanför skolans väggar. Den nya demokratiska människan skulle utformas vilket leder in på Qvarsebos nästa period ”att forma ett demokratiskt subjekt” 1946-1957. Här kommer Qvarsebo in på den utredning som jag i min studie fokuserat på, och som han själv menar är den viktigaste i skolhistorien i Sverige. 1946 års skolkommissions utredning. Här sker ett genombrott i den progressiva och vetenskapliga grundande fostran. Individens roll, själen och elevens karaktär skulle inte längre fostras genom fysiken utan den skulle nås genom det psykiska⁹.

En enhetsskola höll på att växa fram där målet var att den skulle drivas av en demokratisk anda, men den dåvarande folkskolan stod i konflikt med detta då äga inte ansågs särskilt demokratiskt, eftersom man genom äga kränkte individen. Det behövdes en gemensam grund gällande disciplinering att stå på. Olika skolor hade olika synsätt på hur disciplinering genom äga skulle ske. Qvarsebo menar att agaförbudet 1958 var ett resultat av den lagförändring som kom 1957 som likställde skolaga med misshandel. Enligt den nya lagen kunde en vuxen då straffas om barnet man slagit ådragit sig skador. Äga räknades inte längre som uppfostran och detta behövde skolan anpassa sig efter. Rösterna från skolan kunde inte längre motivera användandet av äga genom att likställa detta med vilket pedagogiskt disciplineringsverktyg som helst. Kontentan enligt Qvarsebo var att skolans förändringar ägde rum i samverkan med samhällsförändringarna. Åsikter gällande mänskliga rättigheter och demokrati vällde fram från olika hörn och skolan var inget undantag¹⁰.

Det var inte bara tankar om hur ett samhälle skulle fungera som spreds, utan även hur människorna i det skulle tänka. Psykologin fick ta större plats och även detta kom att påverka samhället. Frågor som hur olika individer svarar känslomässigt på händelser och hur det skulle

---

⁹ Qvarsebo, 2010, s. 15-24

¹⁰ Qvarsebo, 2006, s. 9-29,84-85

[Skriv text]

komma att påverka deras innersta väsen kom att prägla pedagogiken. Skolpolitikens svar var att fokusera på individen i skolan och inte längre se till barnen som en grupp. Modern pedagogik frodades i dessa nya tankar och målet var att fostra starka barn¹¹.

Skolagadebatten från 1946 till 1952

Adolfsson

I uppsatsen *Prygel eller pjosk* studerar Tommy Adolfsson folkskollärarna och disciplinfrågan 1950-1964. I sin undersökning skriver han att skolagan var det korrektionsmedel som förordades för att man snabbt skulle åtgärda disciplinproblemen. Men i och med 1946 års skolkommision kom förslaget att denna åtgärd skulle förbjudas. Kommissionen fick skarp kritik från folkskolans lärare. En utredning startades, där målet var att skolagan skulle förbjudas i slutändan. Disciplinutredningen undersökte bland annat i vilken utsträckning man inom folkskolan använde sig av agan. Via en enkät frågade man folkskollärarna hur de använde agan. Genom denna enkät fick skolkommisionen ett resultat som visade att 44% av storstädernas lärare, 46% av övriga lärare och 35% av landsbygdens lärare använde aga för att åtgärda störning i klassrummet. Olika disciplinära åtgärder föreslogs av skolkommisionen, till exempel att ordningsbetygen skulle sänkas eller att kvarsittning och klassbyte skulle användas. Detta var något som inte välkomnades av folkskollärarna. I en undersökning där lärarna själva fick besvara om de ville ta bort agan svarade 76% att de ville ha kvar agan. Trots lärarnas åsikt angående agan kom den att avskaffas 1958 och läraren fick disciplinera genom kvarsittning eller utvisning. Den syn på fostran som 1946 års skolkommision hade varit ett mellanting mellan auktoritär och fri uppfostran. Att disciplinproblemet uppstod berodde enligt Adolfsson bland annat på för stora klasser. På 1930-talet föddes det omkring 84 000 barn per år, men från 1940 föddes det mer än 130 000 barn per år. Detta påverkade elevantalet per klass¹².

Richardsson

I sin bok *Drömmen om en ny skola* tar Gunnar Richardsson upp debatten om aga i och med 1946 års skolkommision. Han menar att inget uppfostringsproblem tidigare hade delat upp folket i så tydliga grupper som just debatten angående aga. De radikala och moderna från den fria uppfostrans anhängare mot de som var konservativa och var emot ett eventuellt avskaffande.

Richardsson anser att det var intressant att det officiella Sverige såg på skolagan som ett praktiskt problem, hur det kunde åtgärda disciplinproblemen med åtgärder som skulle skapa ordning. Barnens psykiska hälsa osv. nämns inte i de statliga dokumenten menar han¹³.

I boken tas den livliga debatt som följde förslaget från skolkommisionen upp. I media började man granska de regler som gällde tidigare innan förslaget gällande aga. Bland annat ifrågasattes normen som gällde då en lärare agade en elev i lugn och harmonisk anda då detta var enligt regelboken. Läraren fick inte slå i vredesmod. Debatten blev livlig enligt Rikardsson efter som många ansåg att all aga gavs i vredesmod. Folkskolläraren beskrevs som en sadist som njöt av att

---

¹¹ Qvarsebo, 2006, s. 170

¹² Adolsson, 1999, s. 4-6

¹³ RichardRichardsonson, 1983, s. 105

[Skriv text]

slå barn och använde sig av detta som enda utväg när disciplinering behövdes. Det var ingen tvekan om att skolans lärare kände sig hårt trängda av denna kritik. De blev beskyllda för att misshandla barn och de ansåg att denna kritik var allt för hård. Att de i skolan formade odemokratiska och ångestfyllda elever ansåg folkskollärarna som fel¹⁴.

Bakgrund

Det svenska skolväsendet, Frågor om ordning, disciplin och aga

En bakgrund till förekomsten av aga i skolan bör sökas i kyrkans roll i etableringen av skolväsendet. Efter reformationen genomförde kyrkan och den svenska statsmakten en intensiv kampanj för att driva folket in i den lutherska läran för att disciplinera och fostra dem. Sverige blev ett av de teokratiska länderna i Europa och Guds lag blev Sveriges lag¹⁵.

Under 1800-talet var ett av skolans viktiga uppdrag att fostra och disciplinera barnen med de medel som ansågs lämpliga. Det religiösa samhället hade bibeln som grund och där fann de rådet att använda aga som disciplinering, rådet kom i form av ett enkelt ordspråk: ”Den man älskar, agar man¹⁶”. I moderna översättningar har dock ordet aga bytts ut mot tukta. Att agandet var en del av uppfostringen var inget konstigt, lika lite som det var konstigt att agan ifrågasattes i takt med att samhället växte ifrån den religiösa grund som det vilade på¹⁷.

Genom 1842 års skolstadga fick skolan två uppgifter: Att fostra medborgaren och vara vetenskapligt grundad. En underliggande orsak till denna förordning var att det fanns en känsla av ett behov hos överheten att kontrollera och disciplinera de lägre samhällsklasserna. Dock fanns det ingen skolplikt knuten till denna stadga och den mötte ett visst motstånd då många föräldrar ansåg att barnen gjorde mer nytta hemma än i skolan¹⁸.

Om man bortser från de fysiska och psykiska påfrestningar som agan innebar så innebar vetenskapen om agan ett reellt hot som avhöll de flesta från disciplinbrott och fick dem att arbeta. Vid läroverk fram, till 1800-talets mitt, använde man sig av kamratuppfostran. Elever av klass eller social status hade rättighet, skyldighet och ansvaret att fostra och disciplinera sina yngre kamrater. Enda vägen ut från denna hierarki var att studera hårt så man som elev klättrade upp en klass. Ser man till Larssons resonemang så innebar dock detta endast att eleven studerade hårdare för att snabbt komma upp en klass och slippa undan våldet och översittarfasonerna som denne fick utstå, inte för att inhämta mer kunskap¹⁹.

Under sent 1800- och tidigt 1900-tal började den industrikapitalistiska moderniseringen att ta fart i Sverige. Något decennium in på 1900-talet tog socialdemokratin vid med sin vision om ett så kallat *folkhem* och bygget av en välfärdsstat. Invånarna i Sverige började få en ökad levnadsstandard och trygghet, trygghet för såväl barn som vuxna. Vetenskapen förde fram nya rön gällande psykologi och pedagogik som gick emot agan som fostransmetod. De gamla

---

¹⁴ Richardson, 1983, s. 116-120

¹⁵ Bergenlöv, 2009, ss. 29-40

¹⁶ ”Den som spar sitt ris, han hatar sin son, men den som älskar honom agar honom i tid”, 1917 års bibelöversättning.

¹⁷ Joakim Landahl, 2011, s. 373

¹⁸ Edgren, 2011, s. 117-118

¹⁹ Larsson & Prytz, 2011, s. 134

[Skriv text]

föreställningarna gällande barn och deras värde började förändras. Ellen Keys banbrytande bok *Barnens århundrande* lärde ut att barnen skulle uppfostras och utbildas till fria och ansvarstagande demokratiska medborgare. Budskapet var klart och tydligt och tog helt avstånd från agandet som uppfostringsmetod. Istället förespråkade hon att man som uppfostrare både i hemmet och i skolan skulle vara en förebild för barnen genom att uppträda behärskat och använda sig av det psykologiska istället för det fysiska. Key uppmanade pedagoger att uppfostra barn med huvudet, inte med händerna²⁰.

Debatten ska ha inletts under våren 1946 under skolkommissionens möte. Där skulle en ”brainstorm” ägt rum som ledde till förslag till nya reformer. En av de nya förslagen som inlämnades kom från ledamoten Knut Olsson och gällde ett generellt förbud mot aga. Skolkommissionen tog ingen ställning direkt i frågan men de gav tre expertrådgivare, Skolöverläkaren C. W. Herlitz, småskolläraren Ruth Linder och folkskolläraren och riksdagsmannen Folke Kyling uppdraget att utreda frågan. Förslaget lämnades sedan in till skolkommissionen januari 1947 och var präglad av en individualpsykologisk syn på elevens problem eller störningar. Så kallade beteenderubbningar nämndes och förslaget att agan skulle avskaffas ställdes nu på sin spets. I detta nämndes även ett eventuell införande av samarbetsnämnder²¹.

Skolkommissionen undersökte frågan och i mars 1947 tog den ställning genom en skrivelse till Kunglig majestät och begärde att skolstadgan skulle ändras. Agan skulle nu avskaffas. De anledningar som skolkommissionen lade fram till varför agan skulle avskaffas var allt annat än tydliga. Det handlade mer om den principiella uppfattningen att skolans korrigerande arbete främst skulle hjälpa de unga eleverna²².

Grunden till dessa beteenderubbningar som togs upp var enligt skolkommissionen sysselsättningsproblem och därför kunde dessa beteenden elimineras. Dock var detta svårt i stora klasser menade kommissionen. Detta förslag från skolkommissionen riktade stark kritik mot folkskolans lärare. De tre lärarförbunden framhöll ett gemensamt uttalande över detta förslag. De var inte bara irriterande över den kritik de då fick ta emot utan också att det verkade framkomma en tendens från skolkommissionen att vilja sätta medicinska sjukdomar på störande barn, som enligt folkskolans mening bara var stökiga barn. SFF styrande medlemmar ansåg även att de åtgärder som skolkommissionen föreslog var långt ifrån tillräckliga för att kunna ta hand om de disciplineringsproblemen som fanns i skolan. Skolöverstyrelsen lämnade även ett remissvar tillsammans med folkskollärarnas yttrande till skolkommissionen. Skolöverstyrelsen delade det principiella ställningstagande som skolkommissionen hade och höll med om att disciplineringsproblemen hade sin grund i sysselsättningsproblem som enligt deras mening fanns i skolan. Om folkskollärarna kunde åtgärda detta och skapa en trivsel i skolan tillsammans med en glädjeanda skulle agan inte vara nödvändig. Dock ställde de sig på folkskollärarnas sida gällande ett avskaffande av agan. Skolkommissionen skulle behöva ge betydligt bättre råd gällande disciplineringen i skolan och bättre åtgärdsprogram än de alternativ som de angett tillsammans

---

²⁰ Egidius, 2001, s. 65

²¹ En nämnd där disciplinära fall skulle tas upp

²² Richardson, 1983, s. 102-103

[Skriv text]

med förslaget gällande borttagandet av agan innan skolöverstyrelsen kunde anse att ett förbud kunde genomföras²³.

Skolkommissionen 1946

Efter valet 1945 utnämnde den socialdemokratiska regeringen en demokratiskt sammansatt skolutredning, den så kallade *1946 års skolkommision*. Man slog fast att skolans främsta uppgift var att fostra demokratiska människor och att utforma skolan i överensstämmelse med det demokratiska samhällets struktur. Varje individs personliga utveckling skulle understödjas och egenskaper som självständighet samt ett kritiskt sinnelag ansågs vara särskilt värdefulla. I sin utredning slog skolkommissionen tydligt fast att den dåvarande skolan inte höll måtten gällande de nya demokratiska åsikterna. Förändringar måste ske²⁴.

1946 års skolkommissions förslag till ändring av 29 paragrafen, mom. 4 av folkskolestadgan

I ett PM gällande förekomsten av aga i skolan förklarade skolkommissionen att all slags bestraffning kränker individens frihetskänsla. Den menade att klassrummet fungerade som ett samhälle där alla elever hade rätt till sin egen frihet. Dåtidens samhälle hade blivit allt mer humant och det var inte längre passande med förbud och straff som hjälpmedel. I det samhälle som klassen utgjorde för eleven var de beroende av varandra. Deras samhälle var så litet att de inte kunde undgå varandra och därför kunde man inte bestraffa dem inför varandra. Skolkommissionen framförde i detta PM att den var medvetna om att lärarna inte längre flitigt använde aga och att det endast gavs i nödfall. Skolkommissionen önskade att lärarna skulle förstå att de endast skulle se aga som en möjlighet och inte en som en rättighet.

Skolkommissionen framförde att det fanns en önskan att införa specialklasser där man placerade stökiga barn. Skolkommissionen hade i sin diskussion angående ett eventuellt förbud kommit fram till att något annat korrekionsmedel behövde sättas in innan agan kunde tas bort. I förslaget föreslog skolkommissionen att när en elev misskötte sig skulle en utredning göras där målsman, skolpsykologer, överläkare med fler skulle medverka. Fann man i denna utredning att särskilda åtgärder behövdes så skulle eleven i första hand få en varning inför överläraren, i andra hand förflyttas till en annan läraravdelning på skolan och i sista fall avstängas²⁵.

Enligt 1946 års skolkommision var alla problem i samband med skolans fostringsfrågor kopplade till skolmiljön. För att kunna reducera fostringsproblematiken var skolan tvungen att ta tag i det större problemet, nämligen skapandet av glädje och trivsel i skolan för eleverna. Om skolan kunde lyckas med detta skulle även konflikterna mellan lärare och elever utebli. Problematiken låg i miljön i klassrummen. Läraren borde se mer till individen i klassen, se till alla elevers behov. Det faktum att de alla låg på olika kunskapsnivåer och kom ifrån olika hem med olika uppfostringsmetoder gjorde det svårare för läraren att upprätthålla disciplinen i klassen. Dessutom var klasserna för stora. Alla dessa komponenter gjorde att både elever och lärare blev

---

²³ Richardson, 1983, s. 104

²⁴ Tjänstemanna-arkivet, 2013. Herlitz, 1947, s. 1-20

²⁵ Herlitz, 1947, s. 20-26

[Skriv text]

irriterade, vilket resulterade i aga. Något som man i skolkommisionen inte ansåg vara nödvändigt eftersom man bara behövde rätta till dessa komponenter.

Läroarbilden behövde också anpassas mer efter skolsituationen. En viktig förutsättning för att man inom skolvärlden skulle lyckas var att barn-och ungdomspsykologi fick ta större plats i läroarbilden. Man menade att sysselsättningsproblemen gick att lösa och att man efter det kunde avskaffa aga i skolan.

Folkskolestadgan tog upp att läraren sorgfälligt borde vaka över sina elever både under och efter lektionstid för att kunna ha tillsyn över deras skolgång. Enligt stadgan skulle läraren ta hänsyn till elevens sinnesstämning, ålder och kön vid eventuella tillrättavisningar. Vid en eventuell aga var det högst viktigt att läraren skulle ha en lugn sinnesstämning under utdelandet. Skolkommisionen tog upp att detta var ett svårt krav att uppfylla för läraren särskilt vid en het konflikt. Stadgan ställde även krav på läraren att agan endast fick utdelas när inga andra uppföringsmetoder fungerade.

Skolkommisionen hänvisar till medicinstyrelsens uttalande i en skrivelse till riksdagens andra kammare den 8 mars 1938.

Skolbarnens upprepade förseelser av den grova art, som kan motivera tillgripande av kroppssaga såsom korrektionsmedel, i själva verket oftast beror på icke diagnosticerade psykiska rubbningar eller intellektuell undermålighet²⁶

Detta uttalande kan kopplas till stadgans fastställande att agan inte fick utföras på barn som inte skötte sig på grund av olika sjukdomar, koncentrationssvårigheter eller dylikt. Läraren hade ansvaret att i en konfliktsituation bedöma om situationen grundade sig på en svaghet hos barnet. Enligt skolkommisionen var problematiken vid ett eventuellt avskaffande av aga hur läraren skulle kunna hanterat uppföringstillfällena med stökiga elever utan att tillgripa aga. Situationer med stökiga elever i allt för stora klasser kunde bli påfrestande för läraren.

Faran med att inte kunna ta till aga var att uppmärksammandet av elevens uppförande kunde göras med sarkasm, och då skulle inte barnen i de lägre åldrarna förstå innebörden, medan barnen i den övre puberteten kunde känna sig kränkta. Det togs även upp att kvarsittning inte var ett lämpligt bestraffningsmedel, då det skapade oro hos föräldrarna då de inte visste var barnet var. Något som i sin tur framkallade stress hos eleven. Det ansågs även olämpligt att låta eleven straffas genom att åläggas ytterligare skolarbete efter lektionstid, oavsett om det kunde göras i hemmet eller i skolans lokaler. Skolans mål skulle vara att skapa glädje i skolan. Undervisningen skulle inte heller läggas på föräldrarnas axlar.

Skolkommisionen ansåg att det kunde vara lämpligt att be elever att lämna klassens undervisning, då de genom sitt uppförande störde övriga elever. Dock skulle man inte stänga av eleven från andra lektioner eller utflykter då det dels kunde vara kränkande, men också skapade irritation hos läraren som ansvarade för lektionstillfällena. Användandet av observationsklasser

---

²⁶ Medicinstyrelsen 8 mars 1938

[Skriv text]

rekommenderades. Barn som inte fungerade i en så kallad ”normal” klass kunde placeras i en observationsklass. Där kunde deras olika behov uppmärksammas och tillgodoses.

Fördelen med agan var dess skrämselfaktik. Enligt både skolkommissionen och folkskolan räckte det ofta med att eleverna visste att det kunde förekomma. Dessutom poängterades att aga sällan användes. Ett förslag om att införa samklasser med både flickor och pojkar lyftes också fram, då skolkommissionen uppmärksammat att klasser med endast pojkar var stökigare och i större behov av tillrättvisning än klasser bestående av endast flickor²⁷

Sålunda kom man fram till att föreslå ett avskaffande av agan.

Statens offentliga utredningar 1948

I statens offentliga utredningar gällande 1946 års skolkommissions betänkande gällande skolans utveckling tas den demokratiska skolans uppgift att utveckla fria människor upp. Hörnstenen i undervisningen skulle vara elevens personlighet och läraren skulle anpassa undervisningen efter elevens kroppsliga och mentala förutsättningar. Om eleven hade hinder i sig själv skulle läraren hjälpa eleven att övervinna dessa²⁸.

Om eleven misslyckades i skolan och om det sedan ledde till konflikter både i hemmet och i skolan, var detta ett resultat av att läraren hade satt för höga krav på eleven. Därför borde eleven inte straffas med till exempel aga. Det var enligt skolkommissionen läraren som misslyckats, inte eleven²⁹.

Fostran till ordning och disciplin hade en god grund i grupparbete som användes för litet enligt skolkommissionen. Om läraren oftare använde sig av detta så skulle det hos eleven växa en känsla av ansvar och plikt-känsla. Plikt-känslan skulle knyta sig till intresset för gruppens bästa och vara oberoende av fruktan för straff eller hopp om belöning. Dock kunde inte läraren förvänta sig ett snabbt resultat³⁰.

Ett problem var att lärarna ofta satte samman disciplin med stränghet. Skolkommissionen menade att läraren borde kunna reagera på elevernas behov och svara på dessa utan att vara sträng. Läraren borde alltså bemöta dem med positivitet och sträva efter att forma sin undervisning så att den underlättade för eleven. Skolkommissionen önskade tydliga mål från folkskollärarna, inte bara för dagen utan för en längre tid med en grund på kärleken. Användandet av aga stod mot allt vad den nya demokratiska skolan skulle bygga på³¹.

Under 50-talet sker de första stegen mot en skola fri från aga. 1950 kom beslutet om en provotid på tio år som skulle börja 1952³².

Skolagadebatten

Skolkommissionens förslag förde till en intensiv debatt i samhälle och media. En moralorienterad och en miljöorienterad. Det föds under 1930-talet en intensiv debatt kring skolagan. Många höjde

---

²⁷ Skolkommissionen, 1947. Herlitz, 1947, s. 1-26. Citatet i tredje stycket på sidan 12.

²⁸ SOU 1948:27, s. 4.

²⁹ Statens offentliga utredningar 1948, s. 445

³⁰ Statens offentliga utredningar 1948, s. 128-129

³¹ Statens offentliga utredningar 1948, s. 356

³² Lärarhistoria.se, 2013

[Skriv text]

sina röster och fick fram att denna form av aga endast var en brutal sedvänja som borde tas bort. Det var inte mer än en pedagogiskt undermålig metod utan fördelar. Det blåstes ytterligare liv i debatten när två kommunistiska ledamöterna under 1945 års riksdag förde fram att skolagan vilade på klasskillnader då det endast var folkskolan som fortfarande utövade skolaga. Barnen från hem där man hade det bättre ställt, som gick i realskola och flickskola, blev inte längre slagna under skoltid.

Motionen slog inte igenom, agan i folkskolan fick bli kvar men frågan hade fått liv och man kunde inte längre bortse från det faktum att skolagan inte längre var allmänt accepterad. Resultatet blev en utredning angående skolagan för att få fram argument som både stödde och gick mot förslaget. Utredningen tillsatte 1947 års skoldisciplinutredning. Förslaget om avskaffande av agaparagrafen väckte stort motstånd. Lärarkåren motsatte sig starkt vilket visades i remissvaren som kom in till skolkommissionen 1947. Avvikande beteende hos eleverna ansågs nu som miljöskador och skulle behandlas genom psykiatri. Detta skulle bli lärarnas nya instrument för att forma eleverna i önskvärd riktning. Intressant nog satt det i denna skoldisciplineringsutredning endast människor som hade anknytning till skolan, det vill säga lärare och andra som jobbade inom skolan.

1950 var utredningen klar och den avvisade förslaget om att skolagan skulle tas bort. Istället blev resultatet att man skulle nyansera befintliga bestämmelser och införa nya disciplinära metoder. Övåntat kom alltså skolkommissionens förslag om förbud av aga att resultera i en utredning som föreslog ökad disciplinering i skolan. Dock så tillbakavisade de flesta utredningen. Alla utom folkskoleläraförbundet ställde sig nu negativa till skolagan. Såväl småskoleläraöinnorna, socialstyrelsen och medicinalstyrelsen. Det var märkligt enligt många att det var just folkskolläraarna som var emot ett agaförbud då de arbetade ute på fältet dagligen och borde se vad agan resulterade i. När väl skolagan förbjöds 1958 var detta i samband med en lagförändring som likställde aga med misshandel³³.

I mitten av 1900-talet fördes en livlig debatt angående skolagan i olika tidningar. Bilden som gavs var oftast mer nedsättande mot läraren som hade utfört aga. Olika tidningar kunde enligt lärarna blåst upp saken och gett onödig och nedsättande kritik, vilket de inte ansåg var rätt. Tidningen *Ny dag* gick den 12 november 1946 ut med att de till skillnad från andra tidningar tillmötesgick lärarnas önskan och förhöll sig till vad ombudsförsamlingen ansåg vara sanningen. Ombudsförsamlingen ansågs lämplig för denna uppgift då deras huvuduppgift var att skydda barnen ifrån olämpliga lärare³⁴.

Att debatten i media var negativ tydliggörs via en artikel i tidningen *Ny dag*. Det stod ”Prygel av barn både i hem och i skola är ett tecken på demokratisk efterblivenhet”³⁵ Det framförde hur det i dåtidens samhälle ansågs som ett övergrepp när prygel utövades, överallt utom i skolan. Inte ens i det militära fick man straffa med prygling hur som helst. Enligt skribenten var det ännu värre att man i skolan kunde aga med stöd av lagen. En lag som redan åtta år innan denna artikel skrevs hade fått kravet ifrån kommunisterna (till riksdagen) att agan skulle tas bort. Ett krav som hade

---

³³ Bergenlöv, 2009, s. 140-142

³⁴ Läraarna och kritiken 12 november, 1946

³⁵ Ny Dag 14 november, 1946

[Skriv text]

fått avslag. Året innan hade detta krav återigen förts fram men även då fått avslag. Den demokratiska rättigheten kvävs så länge skolagan fortgick enligt skribenten³⁶.

Morgon-Tidningen skrev under samma period att det att skolagan var så uppmärksam i media berodde på de händelser som skett på Alviks folkskola i Stockholm³⁷. Skribenten till artikeln menade att det var hög tid för en ny reform. Att skolagan inte längre hjälpte, hade man märkt sedan länge. Lärarna som använde aga som disciplineringsmetod var olämpliga lärare. De slog oftast när de inte orkade hantera situationen, menade skribenten. Dock förde skribenten fram den problematik som kunde uppstå om ett agaförbud trädde i kraft. Lärare kommer att trakasseras för minsta lilla. Allt som kunde misstolkas som aga kommer att anmälas, vilket skulle komma att placera eleven i ett överläge. Målet, enligt skribenten, var att ett så gott förhållande mellan hemmet och skolan som möjligt skulle nås. ”Jo, visst är kroppsagan motbjudande och bör avskaffas så fort som möjligt. Men jag måste säga, att psykisk misshandel av detta slag är flerdubbelt värre”³⁸

Att skolagan borde kopplas samman med det psykologiska höll även överläkare Jonsson med om som intervjuades av Karlskoga kuriren samma år. Jonsson kommenterade följande. ”Bland psykologer och barnläkare torde den åsikten vara allmän, att kroppsaga ej bör förekomma i uppfostran” Hennes uttalande grundade sig enligt artikeln på att aga var en form av skrämselfpropaganda som skapade känslor av rädsla och illvilja hos barnen, vilket ledde till att deras relation med utövaren kom att bygga på rädsla. Man borde strävat efter att bygga upp och uppmuntra. Det åstadkom man inte genom kroppsaga. Hon menade att om barnen hade svårigheter att lära sig saker berodde detta på bristande miljö antingen hemma eller i skolan och lösningen på detta problem var inte att straffa utan i stället kartlägga svårigheterna så det kunde lösas. Om agan inte togs bort menade hon att lärarna behövde hjälp i uppfostringsfrågor. Hon menar att svårare fall borde slussas över till någon form av rådgivningsbyrå som var

---

³⁶ Skolan och rottingen 14 november, 1946

³⁷ *Morgon-Tidningens* artikel, *Pojke i Alviks skola plågas till hysteri*, som hade startat denna media hysteri, beskrevs mer ingående i *Ny dags tidning* 28 november 1946 då man intervjuade ett föräldrapar till en pojke som blivit utsatt av en lärare på Alviks folkskola i Stockholm. De berättade om sin son som haft svårt för matematik och därför blivit hårt straffad av sin magister vid namn Uhlin. Pojken hade straffats i form av bakläxor i mängder, ibland upp till 60 räknetal som han tillsammans med sin pappa satt och kämpade med till sent på nätterna, samtidigt som pojkens mamma grät i sängkammaren då hon led med pojken. Det slutade ofta med att även pojken och fadern grät. När pojken sedan kom till skolan och fortfarande inte kunde nå upp till magisterns mål fick han utstå både fysiska slag och även straff i form av att stå i timmar vid katedern, vilket enligt modern var fruktansvärt då deras pojke led av ett fotfel. Vid andra tillfällen hade pojken tillsammans med andra som inte nått upp till magisterns mål fått stanna kvar i skolan och räkna matematik medan de andra barnen fått åka på resa till skansen. Mamman förklarar att innan magistern hade börjat sin psykiska misshandel mot pojken hade han varit en glad pojke. Han brukade ofta sjunga och vissla, hoppa runt och alltid vara glad. Under tiden magistern behandlat honom på detta sätt hade pojken tystnat. Han var svår att nå, han kunde stirra i timmar och hade slutat äta. Slutligen hade pojken börjat tala om att han inte ville leva mer. Han hade kastat sig mot spisen en dag och utropat att han ville dö. Föräldrarna hade suttit vid hans sida i timmar den kvällen och försökt trösta honom med att skolan en dag kommer att ta slut och att han då skulle vara fri. Pojken hade då sagt att han inte skulle orka leva ända tills dess. Till slut hade pojken drivits till hysteri och enligt mamman hade de sedan tagit honom till en överläkare som i sin tur hade talat med magistern att han måste sluta vara så hård mot pojken. Någon förändring skedde aldrig. Det hela slutade dock med att pojken fick en ny lärare i samband med en ny skoltermin. Mamman förklarade att redan efter en vecka hade pojken förändrats, han hade återigen börjat vissla och vara glad, han sjöng igen.

³⁸ Avskaffa rottingen i folkskolan 17 november, 1946

[Skriv text]

specialiserade på uppfostran istället. Denna byrå borde enligt henne ha en ansvarig, psykologiskt inriktad läkare, som chef. Dennes intuition skulle gett läraren råd i barnens behandling och om detta inte var möjligt så borde frågan gå över till barnavårdsnämnden. För att kunna lösa problemen med barn måste man förstå orsakerna till detta³⁹.

Debatten kring skolagan förhöll sig inte bara till huruvida barnens psykiska hälsa påverkades av agan, artiklar tog även upp ämnet värdighet. *Aftontidningen* skrev en artikel den 13 november 1946 vid namn "Agan ovärdig modern skola". Skolborgarrådets talan till tidningen fördes av Ragnar Homson. Han uttalade sig på följande vis angående ämnet⁴⁰.

"Jag anser kroppsagan inhumanitär och ovärdig den moderna skolan och jag tycker den borde föranleda lärarkåren att ta upp skolagan till generell debatt" Han menade att om skolagan gick att avskaffa i läroverken kunde det även göras i folkskolan. Dr Bror Jonzon, som också kommenteras i artikeln, menade att rottingen var ett städredskap och inte ett verktyg att aga med. Lärarna hade ingen skyldighet att aga som en del menade, de hade bara en rättighet att göra detta. Den korta notisen avslutades med att Dr Jonzon skrev att han själv alltid saknat tilltro till agan som uppfostringsverktyg.

Det var dock inte alla debattörer, eller alla inom yrket, som var emot agan och ville se ett förbud. Helsingborgs dagblad skrev en kort notis den 27 november 1946 där det kom fram att det i deras kommun inte hade kommit in några klagomål på skolagandet⁴¹.

Borås tidning skrev artikeln "Agan i skolan kvar, men som sista utväg". Överlärare Gustav Åström kommenterar ämnet på följande sätt. "Det vore inte bra om man tog bort agan helt och hållet, det är min bestämda uppfattning"⁴². Problematiken angående ett eventuellt bortskaffande av agan var enligt skribenten och de intervjuades i artikeln att man inte kunde relegera en stökig elev från den obligatoriska folkskolan. Stökiga elever som förstörde, slogs och störde undervisningen var man tvungen att kunna hota med något och där föll agan in enligt artikeln. "Agan har säkert en uppgift att fylla och det skulle utan tvivel på sina håll bli svårare att upprätthålla disciplinen om den togs bort" Agan gjorde sin nytta genom att bara finnas kvar och inte genom sin tillämpning. Läraren kunde genom denna åstadkomma lydnad under hot, även om läraren sedan inte utövade agan, enligt Ernst Hindgård⁴³.

Helsingborgs dagblad intervjuade folkskoleinspektören dr Lennart Levin angående det faktum att en del ville ha kvar agaparagrafen. Han kommenterade som följer i artikeln "Agan får inte vara något som hör till det normala skollivet. Den skall finnas, men bara som sista möjlighet när allt annat visat sig vara förgäves. Möjligheten bör få finnas kvar, så länge det inte framkommit något bättre medel att hävda skolans auktoritet i svåra situationer"⁴⁴.

---

³⁹ Uppmuntran ger bättre resultat än aga, 1946

⁴⁰ Aftontidningen 13 november, 1946

⁴¹ Skolaga bör finnas kvar som en sista möjlighet, 1946

⁴² Avskaffa rottingen i folkskolan 17 november, 1946

⁴³ Agan i skolan kvar, men som sista utväg 29 november, 1946

⁴⁴ Helsingborgs dagblad 27 november, 1946

[Skriv text]

Sveriges folkskolelärarförbund

Organisationen

Sveriges allmänna folkskolläraryörening grundades 1880. Föreningen stod öppen för småskolelärarinnor samt manliga och kvinnliga folkskollärare. Även personer som enbart var intresserade av skolan och folkbildningen var välkomna som medlemmar. SAF var länge den helt dominerande organisationen på folkskolans område. Med tiden fick de olika lärargrupperna olika intressen, vilket ledde till att renodlade fackliga organisationer bildades. År 1906 bildades Sveriges folkskolelärarinneförbund och år 1920 Sveriges folkskolelärarförbund (SFF). Förbundet fungerade som ett samlat språkrör för folkskolans samtliga lärargrupper⁴⁵.

Det högsta beslutande organet i SFF var förbunds kongressen, som samlades några dagar varje sommar. Kongressens uppgifter var bland annat att de valde förbundets styrelse. Inom förbundsstyrelsen utsågs ett mindre arbetsutskott. Förbundsstyrelsen skötte det fortlöpande arbetet och gjorde uppvaktningar hos regeringen, riksdagen, skolmyndigheterna och förberedde ärenden till förbunds kongressen samt verkställde kongressbesluten. Åren 1924–1939 var en särskild pressombudsman knuten till kansliet. Han skötte kontakterna med tidningspressen samt bevakade nyhetsrapporteringen om skolan och lärarna. Regionalt var folkskolläraryörbundet indelat i förbundskretsar, var och en med sin egen kretsstyrelse. Kretsarna motsvarade geografiska områden. Förbundets viktigaste verksamhet var att bevaka medlemmarnas fackliga intressen. Därutöver bedrevs även en rättshjälpsverksamhet. Genom denna kunde medlemmar som hamnat i konflikt med sina arbetsgivare eller med föräldrar få råd och hjälp⁴⁶.

Det var slitningar mellan SFF och skolkommissionen. Två sidor som bägge ansåg sig veta vad det bästa disciplineringsmedlet borde vara. Vad folkskollärarna på fältet hade för åsikter blir således intressant. Deras respons mot skolkommissionen följer här.

Folkskollärarnas tidning

Folkskoleläraryörbundet utgav *Folkskollärarnas tidning* åren 1920–1956. Den utkom varje vecka och dess syfte var att föra ut förbundets politik samt väcka opinion för denna. Därför satt redaktören alltid med vid förbundsstyrelsens och arbetsutskottets möten. Tidningen bevakade även skol- och utbildningsfrågor i allmänhet samt tog emot artiklar och insändare från läsekretsen. Vid årsskiftet 1956/1957 slogs samman folkskoleläraryörbundet med Sveriges folkskolelärarinnors tidning. Den nya gemensamma tidningen fick namnet *Lärartidningen*⁴⁷.

Folkskolläraren i den framväxande enhetsskolan

De fackliga frågor som engagerat folkskoleläraryörbundet genom åren är många. Några stora ämnen som varit aktuella under lång tid var lönerna. Generellt sett upplevde sig kåren vara underbetald och målet var att få upp lönenivåerna. En strävan har också varit att vinna ekonomisk likställighet med statliga tjänstemän på lägre nivåer, vilket förverkligades år 1942 då

---

⁴⁵ Lärarhistoria, 2013

⁴⁶ Tjänstemanna-arkivet, 2013

⁴⁷ Tjänstemanna-arkivet, 2013

[Skriv text]

riksdagen fattade ett definitivt beslut om att folkskollärarna skulle inlemmas i det statliga lönesystemet. En statusvinst enligt lärarkåren⁴⁸.

På det pedagogiska planet stod folkskollärarna eniga kring det bottenskolprogram som Fridtjuv Berg hade presenterat år 1883. Man ville förbättra folkskolans kvalitet så att den kunde bli en gemensam bottenskola för alla samhällsklasser. Man ansåg inom kåren att visionen blivit förverkligad i och med enhetsskolreformen. Tillsammans med detta krav på bättre lärarutbildning samt att folkskollärarexamen skulle ge behörighet till universitetsstudier⁴⁹.

Resultat

Ståndpunkter och argument rörande skolagens avskaffande

Ståndpunkt eller argument 1. Skolkommissionen föreslog inget lika effektivt alternativ till agan i utbyte

Norrbottens mellersta krets inledde sitt årsmöte med att ta upp att skolkommissionen sänt ut en begäran att man ska kommentera kretsen ansåg om ett eventuellt agaförbud. En livlig diskussion uppstod och kretsens beslut lydde ”Kretsen beslöt avstyrka förslaget i sin helhet” utan vidare motivering⁵⁰.

I Hedemora lärarklubb gjorde man den 6 april 1947 ett uttalande i anledning av skolkommissionens förslag om agans eventuella avskaffande. I protokollet kan man läsa att ”Hedemora-ortens lärarklubb anser förslaget i sin nuvarande utformning ej lämplig att ersätta gällande bestämmelser”.⁵¹ Hedemora lärarklubb svarade i sitt brev att klubben ansåg att de korrektionsmedel som föreslogs var för omständiga. Det gällande särskilt mindre företeelser. Klubben menade också att på grund av att det på deras ort var ett flertal skolor ute på landet, så här hade man inte heller möjlighet att tillämpa det som 1946 års skolkommission föreslog angående åtgärder, som att elever skulle kunna flyttas till andra klasser. Lärarklubben avslutade dock sitt brev med att klubben ansåg att någon korrektion gällande lärarnas möjlighet till aga borde genomföras, men att agaparagrafen fram till protokollets tidpunkt hade fyllt sin funktion. Enligt Hedemora lärarklubb var den enda förändringen som de kunde tänka sig stötta, den att läraren inte fick utöva aga innan en anmälan till överläraren först hade gjorts⁵².

Värmlands mellersta krets samlade in åsikter från alla lärarklubbarna i kretsen. Majoriteten av dem avstyrkte skolkommissionens förslag gällande agaparagrafen. Den var överens om att inget lika effektivt korrektionsmedel hade erbjudits från skolkommissionen. Klubben förde också fram att huvudproblemet inte var agan i skolan, utan de stora klasserna. Om skolkommissionen hade ändrat på det istället hade diskussionen om skolagan inte varit aktuell och aga förmodligen inte kommit till användning lika ofta⁵³.

---

⁴⁸ Lärarhistoria.se, 2013

⁴⁹ Tjänstemanna-arkivet, 2013

⁵⁰ Söderström, 1947

⁵¹ Hedemoralärarklubb, 1947

⁵² Hedemoralärarklubb, 1947

⁵³ Eriksson, 1947

[Skriv text]

I ett brev till folkskolläraryrket skrev Kalmar södra förbundskrets att klubben avstyrkte förslaget i sin helhet med motiveringen.

Kretsen skulle med glädje se att kroppslig aga ej behövde användas i skolan. Så länge ej ett enda effektivt korrektionsmedel anvisas som ej innebär grymhet mot den felande eleven bör §29 mom.4 tills vidare kvarstå i oförändrat skick.

Kretsen skrev även i sitt yttrande att en lärare var beroende av att ha skolmyndigheten i ryggen och det framlagda förslaget visade ett misstroende mot läraren i folkskolan⁵⁴.

Dessutom fördes fram ett missnöje gällande skolkommissionens agerande och sade följande ”Skolkommissionen ger ett sken av att den givit vika för den i vissa tidningar förda hetsagitationen mot lärarkåren”. Gästriklands krets avslutade sitt protokoll med att framföra att det viktigaste var att se till att skolan skulle bli mer humanistisk och att även korrektionsmedlen följde den andan⁵⁵.

Frågan gällande ett eventuellt avskaffande av skolagan blev återigen aktuell 1952 då skolkommissionen föreslog en provperiod då man under en begränsad tid i skolan inte skulle få använda aga.

Gästriklands förbundskrets yttrade sig återigen 1952, efter att ha läst 1946 års skolkommissions förslag och därefter skoldisciplinsakkunnigas utlåtande 1947, gällande förslaget om att ta bort skolagan på följande sätt.

Kretsen beklagar att frågan om agan i skolan fått så stor plats i debatten om aktuella skolproblem[....] kretsen vänder sig med skärpa mot disciplineringsutredningens förslag[...]. framförallt mot att ett direkt agaförbud ska införas i folkskolestadgan⁵⁶.

I ett brev yttrade sig Värmlands västra krets gällande skolkommissionens förslag. Kretsen kommenterade det faktum att om agan togs bort skulle skolan vara i behov av andra disciplineringsåtgärder vilket skolkommissionen inte hade tillgodosett. Till detta kommenterade kretsen följande ”Det är därför ägnat att väcka förvåning att skolöverstyrelsen nu framlägger förslag om agaförbud utan att ha minsta form av ersättning att föreslå i agans ställe”.

Kretsen förklarade vidare att den utan någon sådan ersättning var rädda att klasserna skulle bli röriga och elevernas effektivitet skulle bli sämre. Därför valde kretsen att fasthålla sin åsikt att ett borttagande av skolagan inte var att föredra⁵⁷.

I ett protokoll, fört den 3 maj 1947, framförde Grums Härads lärarklubb skrev klubben följande.

---

⁵⁴ Kalmar södra, 1947

⁵⁵ Lundegrén, 1947

⁵⁶ Engström, 1952

⁵⁷ Nyber, 1952

[Skriv text]

Om agan i folkskolan ska förbjudas, bör det för det första närmare preciseras vad som menas med aga, för det andra bör lämpliga medel till disciplinens upprätthållande, särskilt när det gäller svåruppfostrade barn och sådana... sättas in i dess ställe.

Det medel som togs upp i protokollet syftade på något som skulle gå att sätta in i direkt samband elevens olydnad. Det fick inte gå för lång tid mellan det att eleven betett sig illa och själva åtgärden. I ett protokoll, fört den 3 maj 1947, framförde klubben följande ”Efter diskussion, i vilket de flesta uttalade sin mening enades man om att förslaget i sin nuvarande form avstrykes i sin helhet”. Motiveringen till detta var enligt protokollet att lärarklubben ansåg att aga inom skolan inte kunde förbjudas förrän något annat disciplinärt medel ersatt agan. Klubben framförde i sitt protokoll att man inte kunde förbjuda något om det inte exakt preciseras vad det var som skulle förbjudas, i detta fall agan. Klubben undrade vad skolkommissionen menade med begreppet aga. Skilde deras tolkning sig ifrån varandra? Klubben yrkade också på att tydliga förslag på lämpliga åtgärder, särskilt för svåruppfostrade barn, borde föreslås istället för agan. Dessa måste vara utformade så att de utan dröjsmål kan tillgripas ifall det anses nödvändigt. En oro för överarbetning framfördes också och de önskade att tillbörlig personal som var utbildad inom de olika områdena skulle sättas in⁵⁸.

Under sitt höstmöte 1952 diskuterade Kalmars norra förbundskrets hur den skulle ställa sig till skolkommissionens åter aktualiserade förslag gällande borttagande av skolaga. Gällande skolagan skrev kretsen ”Agaparagrafen skall orubbat stå kvar” Att detta var en ståndpunkt/ett argument som funnits med sedan debatten startade i samband med skolkommissionens förslag 1946-1947. Förbundskretsen motiverade detta genom att skriva att det sedan 1947 inte framkommit något bra alternativ till skolagan som korrekionsmedel och därför kunde de inte stödja skolkommissionen i deras förslag⁵⁹.

1952 skickar Lappland södra ett brev till skolkommissionen för att återigen fastslå sin åsikt gällande agafrågan, denna gång mycket tydligare. I brevet stod följande.

Lapplands södra förbundskrets har vid sammanträde den 26 oktober beslutat att helt avstyrka förslaget om agaförbud i folkskolan och föreslår samtidigt att alla bestämmelser om aga måtte helt uteslutas ur folkskolestadgan[...]⁶⁰

Ståndpunkt eller Argument 2. Skolkommissionen fokuserar på fel orsaker och problem rörande disciplinproblemen och agan i folkskolan.

Jönköpings lärarklubb ansåg att det inte var disciplinen som sådan som var problemet. Det var störande grupper av barn som mest orsakade behovet av aga. Klubben skrev i sitt protokoll att en hetsig debatt låg bakom den föreslagna förändringen. Skolkommissionen borde sett till vad som

---

⁵⁸ Reinedahl, 1947

⁵⁹ Olsson, 1952

⁶⁰ Härnström, 1952

[Skriv text]

egentligen låg bakom detta. Att de svårigheter som fanns med att komma tillrätta med de missanpassade barnen, som tog tid och energi från läraren, låg hos eleven själv. Skolagan löste kortsiktigt detta enligt deras mening, och om de inte kunde få använda agan skulle mer tid tas ifrån de skötsamma barnen, vilket kunde resultera i klagomål från de föräldrar vars barn skötte sig. Klubben hade inget emot ett agaförbud senare, men då behövde skolkommisionen lösa de andra problemen i skolan först. Den ville också föra fram att det fanns psykologer som menade att viss rädsla kunde ha ett värde när det gällde att få elever att sköta sig. Därför valde Jönköpings lärarklubb att inte stödja förslaget⁶¹.

Ångermanlands norra förbundskrets ansåg också att elevantalet var det stora problemet. I början av protokollet fördes det fram att Ångermanlands norra krets ansåg att skolkommisionen fick det att låta som att ett kamratskap mellan lärare och elev skulle uppstå, och att kretsen ansåg detta vara omöjligt på grund av ålderskillnaden. Man ansåg också att det inte var aga om en lärare endast återskapade ordningen i klassen. Kretsen skrev också i protokollet varför den trodde att det ens blev nödvändigt att tillgripa disciplineringsåtgärder. Den skrev.

Då disciplinära svårigheter oftast förekommer i stora läraravdelningar i väsentlig mån försorsakar där individuell undervisning ej kan ske i önskvärd utsträckning och att full kontinuerlig sysselsättning ej kan beredas eleverna på grund av det stora elevantalet i klasserna

Kretsen ansåg att klasserna behövde reduceras med 30 %, vilket skulle ge 25 elever i varje klass på folkskolan. Kretsen förklarade vidare att lärare inte var beundrare av kroppsgagan, vilket den ansåg framgick då agan endast användes när den verkligen behövdes. Den ansåg att agan inte skulle tas bort. Endast vetskapen om att aga kunde delas ut kunde skapa lydnad bland eleverna⁶².

Lapplands södra förbundskrets ansåg också att elev antalet var ett problem. I Lycksele den 19 april 1947 höll Lapplands södra förbundskrets ett årsmöte där deltagarna tog upp uppfostringsfrågan gällande ett eventuellt borttagande av aga paragrafen. Enligt protokollet förde styrelse medlemmarna en längre diskussion angående disciplinfrågan och kom gemensamt fram till följande svar till skolmissionen: ”[...]att helt instämma i det uttalande, som gjorts i disciplinfrågan av Göteborgskretsen”⁶³.

Gästriklands krets ansåg också att klasserna skulle blir mer harmoniska med en klassminskning och då kom behovet av korrektionsmedel inte behövas lika mycket. För att lyckas med detta behövde klassantalet sjunka minst till 20 elever i varje klass. Särklasser skulle sättas in för att kunna möta elever som var i behov av extra stöd med lärare som var utbildade för de behoven⁶⁴.

---

⁶¹ Jönköpings lärarklubb, 1947

⁶² Ångermanlands norra folkskollärarkrets, 1947

⁶³ Gustafsson, 1947

⁶⁴ Lundegrén, 1947

[Skriv text]

Till skillnad ifrån Jönköpings lärarklubb och Ångermanlands norra folkskollärarkrets ansåg Göteborgs lärarklubb att det var det totala elevantalet, och inte vissa grupper i klasserna, som var problemet. Göteborgs lärarklubb valde att helt avstyrka skolkommisionens förslag. Klubben ansåg att två huvudfrågor var aktuella i äga diskussionen. Elevantalet och ägan i hemmet. Den menade att om elevantalet minskades, skulle behovet av disciplinära åtgärder minska. Ägan i hemmet var tvungen att förbjudas innan den skulle kunna tas bort ur skolstadgan.” Barnet bör ju ha samma fri-och rättigheter i sitt hem, som det sedan kommer att taga i skolan. Genom att införa detta moment i äga-diskussionen så kommer frågan i ett helt nytt läge. Frågan tillspetsas och blir inte längre den grova förenklingen. Som tidningar med sitt ”bort med skolagan” lyckas göra den till”⁶⁵.

Vad gällde upprätthållandet av disciplinen ansåg Örebro lärarklubb att det viktiga var att den konsekvent utfördes på lika sätt oavsett var barnet befann sig. I ett protokoll fört i klubben stod det följande.

Det har ofta sagts att vi lever i barnens århundrade. Forna dagars stränga uppfostran i hemmet har på många håll ersatts av flathet och inkonsekvens, vilket haft en betänklig hållningslöshet som följd. Det kan inte vara riktigt att i hem och skola tillämpa olika uppfostringsmetoder. Skall kroppsagan i folkskolan bortagas bör kraftig och effektiv upplysning bedrivas för att få ägan i hemmet att försvinna. Hem och skola bör samarbeta för konsekvens och fasthet i ungdomens fostran

Denna åsikt motiverade den genom att förklara att man inom folkskolan redan nästan uteslutit kroppsagan. Huvudproblemet var enligt klubben inte disciplinen i sig själv, utan att klasserna var i behov av att minska. Den skrev i protokollet att det var ett oundgängligt krav att elevantalet i varje klass i folkskolan skulle minskas till 20-25 elever. Klubben valde att säga nej till ett eventuellt agaförbud⁶⁶.

Till skillnad från de ovanstående lärarklubbarna, så utvecklade inte Malmös krets sin åsikt. Kretsen skrev ”för att verksamheten skall kunna bedrivas under former som befordrar trivsel och arbetsglädje för såväl lärjungar som lärare måste skolans uppfostringsmedel finnas” och det var skolagan som de ansåg var lämplig här. I protokollet framgick att den ansåg att den tyckte att skolagan hade hamnat i en hetsig och livlig debatt och att fokuset låg fel. Att det behövde påminnas att läraren inte agade i första hand, utan att detta var ett korrektionsmedel som användes när inget annat fungerat. Protokollet avslutade med att kretsen valde att helt avstyrka skolkommisionens förslag⁶⁷.

I ett gemensamt yttrande hade Västmanlandskretsen, gällande skolkommisionen förslag till lagändring, sagt följande ”Vi ha aldrig funnit att stryk är ett uppfostringsmedel vilket agans motståndare påstår”. Kretsen förklarade vidare att den ansåg det vara tvärtom. För att som lärare var det godhet, vänlighet och kärlek som var ledstjärnorna men när inget annat hjälpte var det

---

⁶⁵ Göteborgslärarklubb, 1947

⁶⁶ Rosenqvist, 1947

⁶⁷ Schults, 1947

[Skriv text]

hotet om aga eller dess utförande som fungerade som korrekionsmedel. Kretsen förklarade i sitt yttrande att klassrummet var som ett litet samhälle och när man som individ inte skötte sig, så borde det resultera i korrektion. Det var så det fungerade i samhället utanför och därför borde det vara detsamma i klassen.

Vad gällde samhället i stort hävdade kretsen följande.

Vi vill bestämt hävda att detta problem om uppfostrans nödvändighet inte är ett specifikt lärarproblem. Det är hela samhället[....]uppfostran bör ske enligt samma normer i skolan och i hemmet. Ska den förbjudas i skolan bör den förbjudas i hemmet

Kretsen motiverade detta genom att förklara att barnen inte kunde uppfostra och korrigera på ett sätt på förmiddagen i skolan och sedan på ett annat sätt på eftermiddagen i hemmet. Kretsen hävdade i sitt yttrande att människan i grunden var ond och var därför i behov av korrektion. Därför var agans motståndares åsikt att deras sätt skulle vara mer humant fel. Kretsen hävdade att uppfostringsproblemen inte skulle lösas genom en lagändring. Den ifrågasatte även varför skolkommissionen ville sätta stämpel på barnen med beteenderubbningar osv när det bara gällde stökiga barn. Yttrandet avslutades med följande ord "Vi avstyrker alltså 1946 års skolkommissions förslag i sin helhet"⁶⁸.

När förslaget om prövoperioden kom 1952 lämnades det in ytterligare skrivelser till skolkommissionen. Vid ett möte samlades Hälsinglands förbundskretsarkretsar för ett möte angående agafrågan. Rörande förslaget om ett avskaffande av skolagan uttryckte de följande ståndpunkt.

[...] att förslaget om upphävande av aga paragrafen avisas i nuvarande läge. Kretsarna anser att ett upphävande av agaparagrafen bör föregås av en allsidig utredning av problemet i hela dess vidd varvid skolans behov av arbetsro[...]bör beaktas ⁶⁹.

Ångermanlands Västra krets skrev i ett brev till huvudkontoret för folkskollärarnas förbund att de inte kunde stödja ett avskaffande av skolaga. Den tog upp att de redan innan skolkommissionen gav tillfälle för kretsen att yttra sig över 1947 års skoldisciplineringsutredning förde fram att det fanns saker inom skolan som skolkommissionen behövde fokusera sig på, och att man fortfarande inte hade gjort detta. Saker som klassernas storlek och att det var på grund av detta växande problem som disciplineringssvårigheter uppstod⁷⁰.

---

⁶⁸ Västmanlandslänsförbundskrets, 1946

⁶⁹ Hedenhalm, 1952

⁷⁰ Ångermanland, 1952

[Skriv text]

Västmanlands lärarkrets ansåg att disciplinfrågan borde nämnts tidigare och att det var ett samhällsproblem och inte ett skolproblem. Under ett höstmöte i Västerås 1952 bestämde man att kretsen skulle skicka ett brev till Sveriges folkskolläraryrkesförbund. I brevet stod följande; ”Folkskolestadgans föreskrifter angående aga § 29 mom. 4 och 42 mom. 3 bör åtgå. I folkskolestadgan skall icke intagas några bestämmelser angående förbud mot aga”⁷¹.

Ståndpunkt eller Argument 3. Hur fostran i klassrummet ska ske är den enskilde lärarens ensak

Värmlands Östras Förbundskrets var besvikna över hur lärarkårens professionella ställning klankades ner på av skolkommisionen. I protokollet framgick det att bestod av två lärarklubbar. Bägge klubbarna var med under kretsens möte och det var en livlig diskussion där de gemensamt kom fram till att avstyrka förslaget i sin helhet. Protokollet avslutades med följande.

Kretsen vill dessutom uttala sin bestämda protest mot den undervärdering av lärarnas egen förmåga att komma tillrätta med de disciplinära förhållandena i skolan, vilket skolkommisionens förslag innebär⁷².

Hos Ölands lärarklubb skrevs det i ett komplement till deras beslut att inte stödja förslaget.

Den tid då agan utgjorde ett pedagogiskt hjälpmedel hör ju historien till och agans förekomst i dagens svenska folkskola måste hänföras till sällsyntheterna

Lärarklubben menade att de flesta av dessa artiklar saknade grund och var ren fiktion, men den förnekade inte att det fanns olämpliga personer med sadistisk läggning inom folkskolan. Man kunde dock inte göra en lagändring på grund av dessa, då de var så få. Skolkommisionen var tvungen att förstå att klassrummet fungerade som ett samhälle där man fick straff när man inte följde de regler som fanns. Ölands lärarklubb ansåg också att skolkommisionen gjorde allvarliga anklagelser genom detta förslag mot lärarkåren. Ett misstroende som de inte kunde ta lätt på. Bara hotet om aga inom skolan var för värdefullt för att ens fundera på ett agaförbud⁷³.

Färnebos lärarklubb ansåg också att agan var ett viktigt och värdefullt fostringsmedel; ”Vi vill inte aga, men vi vill ha rätt att använda den i sådana fall där vi anser det nödvändigt”. Under sitt möte angående 1946 års skolkommisions förslag förde och diskuterade Färnebo härads lärarklubb i Filipstad varför detta förslag inte var möjligt att genomföra. Klubben ansåg att man inom lärarkåren redan arbetade i den anda som skolkommisionen eftersträvade och att förslaget inte var moget att genomföra förrän det fanns andra korrektionsmedel för läraren att ta till som kunde ge snabba och goda resultat. Möjligen kunde förslaget genomföras när skolkommisionen lyckats

---

⁷¹ Västmanlandskrets, 1952

⁷² Rydén, 1947

⁷³ Ölandslärarklubb, 1947

[Skriv text]

med den del i förslaget som pekade ut att det borde finnas skolläkare, skolpsykologer, psykiska rådgivningscentraler och psykologiutbildade skolstyrelseledamöter att tillgå vid varje skola. Först då kunde förslaget vara moget att kunna genomföra. Klubben avslutar med följande:

Den tro på nyttan och lämpligheten av utredningar och förhör, som kommer till synes i skolkommissionens förslag kan vi inte dela. Sveriges lärarkår har i det närmaste avskaffat skolagan. Låt oss fullfölja detta i lugn och ro utan dessa nya förslag och lagparagrafer, som inte är mogna att genomföras och som framförallt är mycket vagt formulerade ⁷⁴.

Södermanlands södra krets förde i sitt protokoll fram att de ansåg att skolkommissionen inte kunde ange handlingar som försökte styra hur läraren skulle hanterat disciplineringsproblem i skolan. Det var enligt styrelsens mening lärarens fulla rätt att själv avgöra vad som skulle göras. Den ansåg också följande:

Man har svårt att tro att läraren av en lagparagraf stimuleras att på allt sätt främja uppkomsten av trivsel och arbetsglädje i skolan[.....]aga förekommer sällan, vilket uppnåtts utan förbud.

Kretsen föreslog att istället för ett agaförbud, så borde skolkommissionen förbjuda kränkande handlingar och sårande handlingar mot eleven ⁷⁵.

Oron rörande auktoriteten åter kom 1952 hos Norrköpingskretsens folkskolläraryrkeförbund. Kretsen avslutade ett brev med följande åsikter kring ett eventuellt avskaffande av agan:

Vare sig stadgandet om att agan styrkes eller direkt agaförbud införes, blir lärarens rättsliga ställning mycket osäker[.....]Om en eller annan form av agaförbud genomföres kommer läraren därmed endast ytterst försiktigt ingripa i uppkomna situationer[.....]Norrköpingskretsen motsätter sig bestämt det av skolöverstyrelsen till kung. M:t framlagt förslaget till kungörelse angående disciplinär behandling av lärjungar vid folkskola.

I brevet framkom en rädsla för att läraren skulle anmälas utan grund då de endast använt sig av sin lagliga rätt och haft elevens bästa i åtanke. Den skrev även om en rädsla för att barn har en livlig fantasi och kunde tro att minsta beröring från läraren skulle tolkas som aga ⁷⁶.

---

⁷⁴ Färnebos lärarklubb, 1947

⁷⁵ Södermanlands södra förbundsrets den 9 maj 1947

⁷⁶ Norrköpingskretsen, 1952

[Skriv text]

Skånes sydöstra förbundskrets ansåg att aga i skolan skulle fått vara kvar eftersom bara hotet om att aga kunde komma att ges kunde vara tillräckligt för att hålla eleverna i schack. Förbundskretsen trodde att det kunde bli sämre disciplin i klassen och mer rörigt om agan togs bort. Den motiverade detta på följande sätt:

Slapphet och klemighet samt frånvaron av för barnen begripliga bestraffningsformer leder ofta till respektlöshet och laglöshet samt terrorisering av snälla och fridsamma barn.

Den menade även att överlag, så var folkskollärarna emot aga men att hotet av det är för värdefullt för att bli av med. Det borde legat i deras hand att välja om och när den skulle ges⁷⁷.

Bohusläns förbundskrets motiverade sitt ställningstagande gällande agan på följande sätt ”Ett förbud skulle kränka lärarnas rättsliga ställningar”. Kretsen förklarade vidare att den sällan använde aga och att den egentligen inte ville det⁷⁸.

Samarbetsnämnder

Ståndpunkt och argument 1: Samarbetsnämnder behövs inte och/eller tillför inget till arbetet med skoldisciplinen

Kalmar Södra diskuterade hur den skulle ställa sig till skolkommisionens förslag gällande införandet av en samarbetsnämnd under sitt höstmöte 1947. När det gällde nämnden valde den att ge ett avslag med motiveringen att förslaget inte hade någon funktion. Den skulle komma att vara överflödig och nämnden kunde inte arbeta med någon uppgift som inte t.ex. överläraren kunde klara själv⁷⁹. Detta argument mot skolkommisionens förslag gällande införandet av en samarbetsnämnd var kretsen inte ensam om.

Göteborgs lärarklubb var tydliga gällande samarbetsnämnder i sitt yttrande 1947. Den skrev följande ”Det är fortfarande kretsens övertygelse att samarbetsnämnder i många fall skulle bli till direkt skada för skolans arbete”⁸⁰. Den motiverade detta med att de ansåg att skolkommisionens önskan och mål med samarbetsnämnden inte skulle komma att fungera i praktiken. Särskilt det, att nämnden inte skulle vara utövande utan endast kunna lämna rekommendationer i olika frågor, var ett problem. Medlemmarna i styrelsen ansåg att nämnden därmed blev överflödig.

Örebros lärarklubb höll med ovanstående kretsar men ansåg därtill att samarbetsnämnden inte bara saknade motivering, dess arbete skulle dessutom komma att göras i onödan. I ett brev till styrelsen skriver Örebros lärarklubb gällande förslaget om samarbetsnämnder, att anledningen till att de inte stödde förslaget berodde på att de ansåg att nämnden inte skulle kunna följa upp de

---

⁷⁷ Skånes sydöstras krets, 1952

⁷⁸ Gillsjö, 1952

⁷⁹ Kalmar södra, 1947

⁸⁰ Göteborgslärarklubb, 1947

[Skriv text]

åtgärder som de beslutat om. Lärarklubben ansåg även att nämnden inte skulle komma att bidra till att främja ett samarbete mellan hemmet och skolan och var därför onödig⁸¹.

En krets som sympatiserade med Örebros lärarklubb uttalade angående det överflödiga arbetet från nämnden, var Medelpads förbundskrets. Den skrev att de förstått grunden till varför skolkommissionen önskade en sådan nämnd. Målet var att det skulle fungerat som en plattform för läraren och målsman så de tillsammans kunde uppmärksammat disciplinproblem. Inom kretsen ansåg man dock, att eftersom man inom arbetet med disciplin och dess utredningar befann sig i ett sent skede, så skulle denna nämnd enligt Medelpads förbundskrets inte tillföra något i arbetet med att finna en lösning på disciplinerinfrågan. Den menade att "[...]en samarbetsnämnd icke är en lösning av disciplinfrågan, varför en sådan icke skall införas"⁸².

Skånes Sydöstra förbundskrets uttryckte rakt och kort att nämnden var onödig. Angående samarbetsnämnder skrev kretsen "att de förslagna samarbetsnämnderna saknar helt berättigande inom skolorganet"⁸³ Den ansåg att det inte fanns något som lärarna inte själva kunde lösa utan en tillsatt nämnd.

Bohusläns förbundskrets motiverade att samarbetsnämnder inte borde införas på följande sätt; "den samarbets-och disciplinfrämjande verksamhet som nämnden skulle driva, kan med fördel skötas av överläraren och skolstyrelsen"⁸⁴.

Att nämnden skulle komma att vara något negativt var dessa förbundskretsar inte ensamma om att anse. Södermanlands södra krets sände 1952 ett brev till SFF där den uttryckte följande om samarbetsnämnder "Kretsen motsätter sig det bestämdaste inrättande av så kallade samarbetsnämnder". Detta motiverade den med att förklara att det enligt dess mening inte skulle komma att utgöra något positivt om en sådan nämnd infördes. En sådan nämnd skulle enligt kretsen inte heller tillfört någon lösning på disciplineringsproblemen⁸⁵.

Värmlands östra förbundskrets var däremot mer neutral i frågan uruvida en nämnd skulle komma att vara bra eller dålig. Kretsen fokuserade på att den skulle komma att vara rent onödig. Som en avslutning i ett brev skrev den att ett inrättande av samarbetsnämnder; "var en fullkomligt onödig och överflödig åtgärd"⁸⁶.

Lapplands södra krets beslöt att helt avstyrka förslaget om samarbetsnämnder utan att motivera detta⁸⁷.

Västmanlands förbundskrets yttrande under ett höstmöte i Västerås 1952 att man bestämt att kretsen skulle skicka ett brev till Sveriges folkskolläraryrkeförbund. I brevet stod följande; "Folkskolestadgans föreskrifter angående afa § 29 mom. 4 och 42 mom. 3 bör

---

⁸¹ Örebrolärarklubb, 1952

⁸² Medelpadsförbundskrets, 1952?

⁸³ Skånes sydöstras krets, 1952

⁸⁴ Gillsjö, 1952

⁸⁵ Falkeborn, 1952

⁸⁶ Värmlandsöstraskrets, 1952

⁸⁷ Härnström 1952

[Skriv text]

utgå. I folkskolestadgan skall icke intagas några bestämmelser angående förbud mot aga. Förslaget om samarbetsnämnder avstyrkes på det bestämdaste⁸⁸.

Ståndpunkt och Argument 2. Auktoriteten skulle skadas

Ångermanlands norra var en av de förbundskretsar som ansåg att lärarens auktoritet kunde komma att skadas om skolkommissionens förslag om att införa samarbetsnämnder genomfördes. Den kommenterade skolkommissionens förslag till samarbetsnämnder På följande vis.

”Varje lärare med någon självaktning vill helst klara sig själv när det gäller att upprätthålla disciplin i klassen[...]där till kommer att barnens förtroende till läraren sjunker om han beklagar sig eller begär hjälp utav andra, av utomstående⁸⁹.

I ett brev till SFF kommenterade kretsens ordförande senare åsikterna gällande samarbetsnämnder. Kretsen styrkte återigen att den inte trodde att det skulle bli några positiva resultat av samarbetsnämnder, utan att nämnden endas skulle bli ett irritationsmoment för både lärare och målsmän.

Ämnet återkom sedan 1952 och nya remissvar kom in till skolkommissionen.

Hälsinglands förbundskretsar ansåg att nämnden skulle resultera i missnöje och få negativa effekter. Den inledde i ett brev med att förklara att de ansåg att samarbetsnämnden som skolkommissionen föreslog endast skulle resultera i ett större missnöje och bli en negativ faktor i skolans liv⁹⁰.

Gällande samarbetsnämnder yttrade Norrköpingskretsen till förbundsstyrelsen 1952 följande.

De av skolöverstyrelsen föreslagna samarbetsnämnders främsta uppgift skulle enligt skolöverstyrelsen bl.a. vara att hos lärare och målsman väcka intresse för de gemensamma uppfostringsproblemen. Att inrätta särskilda nämnder för att hos bl.a. lärarna väcka intresse för dessa problem uttrycker en misstro mot lärarkåren⁹¹.

Det framkom i brevet att den ansåg att denna nämnd inte hade någon funktion över huvudtaget, då elevens bästa alltid låg i lärarens intresse. Förslaget att agan skulle förbjudas under den tid som nämnden prövades gillades inte heller av kretsen. De menade att om man inte hade möjligheten att stoppa en allvarlig situation bland elever med hjälp av aga kunde det äventyra skolbarnens säkerhet och även undervisningen. I allvarliga situationer måste läraren ha något att ta till.

---

⁸⁸ Västmanlandskrets, 1952

⁸⁹ Olofsson, 1952

⁹⁰ Hedenhalm, 1952

⁹¹ Norrköpingskretsen, 1952

[Skriv text]

Göteborgs lärarklubb hade i sitt yttrande skrivit att ett av de tyngsta argumenten för att behålla skolagan och låta alla disciplinfrågor hållas innanför skolan, och inte lämnas över till någon nämnd, var att ju längre tid det går mellan handling och konsekvens, ju mindre inflytande kommer konsekvensen att ha. Den skrev även att de protesterade mot vad skolkommissionen, i underton, menade med sitt förslag att lärarna i folkskolan gjorde sådana allvarliga misstag i sina disciplinära åtgärder att det behövdes ett eget organ utanför skolan för att ta hand om de frågorna. Den ansåg även att skolkommissionen, genom detta förslag, tog ifrån läraren sin rättmätiga plats i klassrummet. I sitt yttrande skrev de om hur en lärare genom sitt nära förhållande med eleven kände denne så väl, så att läraren visste exakt vilka åtgärder som behövdes för varje elev, något en nämnd aldrig skulle kunna ersätta. Som ytterligare argument mot förslaget skrev den att om någon av dessa åtgärder, som skolkommissionen föreslog kom att genomföras så skulle läraren komma att få en försvagad känsla av ansvar för klassen och då även för sitt arbete⁹².

Avslutande diskussion

Syftet med denna uppsats har varit att undersöka Folkskolläraernas förbunds och dess medlemsorganisationers och föreningars synpunkter på 1946 års skolkommissions förslag om avskaffande av agan i folkskolan och införandet av samarbetsnämnder. Resultatet blev en samling ståndpunkter eller argument från dessa. Det går att säga att överlag var folkskollärarna överens, de var emot detta förslag. Folkskoleläraren hade sitt disciplineringsredskap, som de ansåg vara lämpligt, det fanns snabbt till hands och det inte på något sätt användes i onödan. Detta skulle komma att tas ifrån dem, utan några direkta direktiv enligt deras egen mening. Läraren bedrövades sitt ”bästa” verktyg och skulle lämnas tomhänta. Nya organisatoriska metoder skulle ersätta agan.

I början av uppsatsens resultatdel tar jag upp en av de byggstenar i diskussionen som förts mellan skolkommissionen och folkskollärarna i Sverige, nämligen den att folkskolans främsta uppgift ska vara att fostra demokratiska människor. I ett PM gjorde skolkommissionen klart att skolan inte höll måttet. Dock förklarade skolkommissionen att de inom styrelsen förstod att folkskollärarna inte använde skolaga flitigt men skolkommissionen ansåg att det inte längre ens kunde vara en möjlighet. Den skrev även att de i styrelsen trodde att alla uppfostringsproblem var relaterade till sysselsättningsproblem, att trivseln och välmåendet i skolan var tvunget att öka. Att folkskollärarna reagerade kraftigt och skrev tydliga, korta men tydliga, brev till skolkommissionen om detta är förståeligt. Genom dessa uttalanden från skolkommissionen kan det tolkas att de egentligen har sagt: ”ni folkskollärare slår barnen utan anledning och dessutom ser ni lärare inte till barnens behov och det är ert fel att de inte trivs i skolan”. Vidare kunde skolkommissionens uttalanden angående barnens psykiska tillstånd tolkas som att folkskoleläraren, innan förslaget till lagändringen kom, även slog barn som var psykiskt svaga.

Efter att ha studerat vad folkskollärarna i Sverige skickat in för svar angående detta, märks det att det var just den ovanstående anklagelsen som de reagerat mest på. Vilket blev tydligt då skolkommissionen genom sitt PM uttryckte att de inte litade på lärarnas förmåga att ta hand om skolbarnen. De flesta kretsar beklagade sig även när skolkommissionen endast la fram lösa förslag

---

⁹² Göteborgslärarklubb, 1952

[Skriv text]

till hur dessa problembarn skulle bemötas. De skickade bara ut informationen att agan borde förbjudas och inte vad de borde göra istället, enligt folkskollärarna i Sverige.

Huruvida folkskollärarnas påstående angående att de inte utövade agan så ofta stämmer visar inte mitt resultat något svar på, men när man läser debattinläggen omkring 1946 då barnen på Alvikskolan trädde fram kan man undra om det rådde någon brist på folkskolelärare som missbrukade sin rättighet att slå.

Det var inte bara 1946 års skolkommissions förslag till avskaffandet av aga och senare 1952 en prövoperiod på detta som man inom SFF valde att ta avstånd ifrån utan även skolkommissionens förslag till införandet av samarbetsnämnder. Inom SFF ansåg man att folkskollärarens auktoritet skulle komma att skadas om en sådan nämnd skulle införas, och behovet fanns inte. Ett nyckelsvar kan exemplifieras med Bohusläns förbundskrets svar som kom i samband med när prövoviden om ett agaförbud föreslogs av skolkommissionen 1952. Kretsen skrev följande; ” Den samarbets- och disciplinfrämjande verksamhet som nämnden skulle driva, kan med fördel skötas av överläraren och skolstyrelsen”⁹³. Utöver detta skulle nämnde skada lärarens auktoritet. I Värmlands krets kallade man även den föreslagna nämnden för onödig⁹⁴.

Gällande både förslaget om avskaffandet av skolaga och införandet av en samarbetsnämnd är det två argument som är detsamma. Behovet saknas och auktoriteten skulle skadas. Skolkommissionen visste att auktoriteten hos folkskolläraren skulle komma att minska i och med ett aga förbud. I statens offentliga utredningar 1948 skrev man att det skulle ta ett tag för eleven att visa den disciplin som läraren är van vid vid bruket av aga i skolan när läraren har full auktoritet⁹⁵. I avsnittet om tidigare forskning tog jag upp att Bergenlöv hänvisade till Keys banbrytande tankar om barnuppfostran som kom vid sedelskiftet. Det togs upp att agan var bara ett resultat av bristande pedagogiska egenskaper hos läraren. Detta överensstämmer med det som skolkommissionen skrev i statens offentliga utredningar 1948. Keys forskning visade att eleven bara skulle ta skada av att denne blev slagen i undervisningen och om disciplinen kan uppnås på något annat sätt borde det vara lämpligare. Till ett lågt pris av lärarens auktoritet skulle eleverna må bättre⁹⁶. Richardson skrev om att 1946 års skolkommission även uppmärksammat att elever disciplin problem ibland även bottnar i beteenderubbningar. Han hänvisade till skolkommissionens brev till Kungliga majestät januari 1947, man begärde att skolagen skulle ändras, där man önskade att läraren fokus skulle vara att hjälpa barnen inte endast disciplinera. Kopplar man det till Keys idéer om hur barn tar skada av aga blir det tydligt att agan gick helt mot skolkommissionens önskan om hur barnen skulle tas hand om i skolan⁹⁷. Larssons idéer om hur svårt det kunde vara att sluta aga när generationer gjort det kanske går att applicera på SFF motvilja. Då både skolkommissionen och SFF själva, genom alla sina remissvar, ansåg att disciplinerings problem i skolan skulle försvinna som skolkommissionen skulle ta till praktiska åtgärder gällande klassers storlek exempelvis så skulle inte agan behövas men ändå är de emot ett förbud. Lärarens vana att kunna tillgå aga satt så djupt rotad att det spelade ingen roll att även de

---

⁹³ Gillsjö, 1952

⁹⁴ Värmlandsöstraskrets, 1952

⁹⁵ Statens offentliga utredningar 1948, s. 128-129

⁹⁶ Bergenlöv, 2009, s. 130-135

⁹⁷ Richardson, 1983, s. 102-103

[Skriv text]

uppmärksammat att de egentligen inte behövde aga den vanan var en del av deras identitet⁹⁸. Adolfsson menar att denna förkärlek för agan hos läraren berodde på dess snabba effekt⁹⁹. Samhället befinner sig alltid någon form av förändring vilket det också gjorde under denna tid. Både i hur samhället såg ut men också människovärdet¹⁰⁰. Kanske det inte var så konstigt att man inom SFF inte hann med i svängarna. Det högre människovärdets, barnens värde som individer, ideal var för svårt för lärarna inom SFF att snabbt ta till sig. I och med 1946 års skolkommision slog man fast att varje individs personliga utveckling skulle understödjas. Vilket kan tolkas så att en elev som inte utvecklas så länge som den bli slagen ska inte bli slagen, men hur ska en lärare som inte vet hur man disciplinerar elever på annat sätt kunna hantera att inte längre få slå¹⁰¹. Herlitz tar upp att man i samma veva som detta började ändra om i lärarutbildningen för att kunna matcha det nya samhället med nya lärare som hade samma ideal. Kanske är det här som problematiken, skavandet mellan skolkommisionens förslag om avskaffandet av aga och lärarna inom SFF, egentligen ligger. Det finns ett uttryck som heter ”det är svårt att få gamla hundar att sitta” som kan appliceras här. Skavningen kanske uppstod för att det var avsaknaden av nya generationens lärare som var problemet. Skolkommisionen skulle slutligen vinna, men kanske övergången hade varit lättare om det inte hade varit den äldre generationens lärare man försökte förändra. Vad som skulle kunna tala emot detta är det som Qvarsebo skrev om. Han tog upp att han ansåg att agaförbudet som kom 1958 var ett resultat av lagändringen 1957 som likställde aga vid misshandel¹⁰². Varför frivilligt gå med på ändringar om det man gör inte var olagligt. Om lagändringen kommit tidigare kanske beslutet som ett avskaffande också kommit tidigare.

Jag avslutar med att säga att historien ändå har visat att folkskollärarna inte var kapabla att ha så mycket makt i sina händer som Färnebos lärarklubb önskade få. För det var fanns folkskollärare som ville slå och hade kanske, som Ölands krets förde fram, sadistiska läggningar och de slog.

---

⁹⁸Larsson E. , 2011, s. 7-28

⁹⁹Adolfsson, 1999, s. 4-6

¹⁰⁰Egidius, 2001, s. 65

¹⁰¹Herlitz, 1947, s. 1-20

¹⁰²Qvarsebo, 2006, s. 9-29,84-85

[Skriv text]

Käll- och litteraturförteckning

Källor

Otrycka källor

TAM-arkiv

Sveriges Folkskollärares Förbunds arkiv:

[Engström, L.-O]. (1952). *Gästriklands förbundsrets av sveriges folkskolläraryrkesförbunds yttrande över frågan om inrättande av samarbetsnämnder och över frågan om inrättande av samarbetsnämnder och över frågan av upphävande av agaparagrafen.*

[Eriksson, A]. (1947). *Protokoll fört vid sammaträde med styrelsen för Värmlands mellersta förbundsrets av SF i Karlstad den 11 maj 1947.*

[Falkeborn, C.] (1947). *Utdrag ur protokoll styrelsen för Södermanlands södra förbundsrets den 9 maj 1947.*

[Falkeborn, C.] (den 13 oktober 1952). *Brev till Sveriges folkskolläraryrkesförbund från Södermanland.*

[Folkskollärarna.] (1947). *Protokoll fört vid sammanträde med norrköpingskretsen.*

[Folkskollärarna.] (1947). *protokoll vid Färnebos lärarklubb.*

[Gillsjö, W.] (1952). *Utdrag ur protokoll fört vid sammanträde med Bobusläns förbundsrets av sv. folkskolläraryrkesförbund i Dingle den 18 oktober 1952.*

[Gustafsson, M.] (1947). *Utdrag ur protokoll fört vid årsmöte med Lapplands södra förbundsrets av sveriges folkskolläraryrkesförbund i Lycksele den 19 april 1947*

[Göteborgs lärarklubb.] (1947). *yttrande gällande förslag till ändring av §29 mom. 4 folkskolestadgan .*

[Göteborgs lärarklubb.] (1952). Göteborgskretsens yttrande över skolöverstyrelsens förslag om inrättande av samarbetsnämnder

[Hedemora lärarklubb.] (1947). *Kommentarer till 1946 års skolkommissions förslag angående agaparagrafen av Hedemora lärarklubb.*

[Hedenhalm, E.] (den 15 november 1952). *Brev till sveriges folkskolläraryrkesförbund från Färnebo.*

[Hellkvist, E.] (1947). *Utdrag ur protokoll fört vid sammanträde med Färnebo härads lärarklubb i Filipstad den 26 april 1947.*

[Härnström, O.] (den 19 november 1952). *Brev till skolkommissionen 1952 gällande disciplinfrågan.*

[Jönköpings lärarklubb.] (1947). *Protokoll fört vid årsmöte den 11 maj 1947 av Jönköpingslärarklubb.*

[Kalmars södras förbundsrets.] (den 10 maj 1947). *yttrande gällande 1946 års skolkommissions förslag till ändrad lydelse av §29 mom. 4 folkskolestadgan.*

[Lundegrén, M.] (1947). *Utdrag ur protokoll fört vid sammanträde utgörande årsmöte med Gästrikerekretsen av Sveriges folkskolläraryrkesförbund den 26 april 1947.*

[Skriv text]

[Medelpads förbundskrets.] (okänt år). *Kretsens yttrande över skolöverstyrelsens förslag om förbud mot aga i folkskolan samt inrättande av samarbetsnämnder under försöksstiden 1 juli 1953-31 dec 1959.*

[Norrköping.] (1947). *Protokoll fört vis sammanträde med Norrköpingskretsens folkskolläraryrörbund.*
Norrköping: Norrköpingskretsens folkskolläraryrörbund.

[Norrköpings kretsen.] (1952). *Brev till förbundsstyrelsen.*

[Nyber, R.] (den 18 oktober 1952). *Yttrande gällande skolkommisionens förslag gällande agaparagrafen.*

[Olofsson, T.] (den 19 november 1952). *Brev till huvudkontoret av sveriges folkskolläraryrörbund från Ångermanlands norras krets*

[Olsson, C. O. (1952).] *Utdrag ur protokoll vid höstmöte med Kalmar läns norra förbundskrets av Sveriges folkskolläraryrörbund .*

[Rosenqvist, I. (1947).] *Utdrag ur protokoll fört vid sammanträde med arbetsutskottet inom styrelsen för Örebro den 26 april 1947.*

[Rydén, E.] (1947). *Utdrag ur protokoll hållet vid Värmlands östra förbundskrets årsmöte i Fillipstad lördagen den 3 maj 1947.*

[Schults, H.] (1947). *Utdrag ur protokoll fört vid sammanträde med malmös krets av sveriges folkskolläraryrörbund den 24/4 1947.*

[Seiron, B.] (1952). *Utdrag av protokoll fört vid Linköpings förbundskrets möte på hushållsskolan Margareta den 30 oktober 1952.*

[Söderström, S.] (1947). *Utdrag ur protokoll fört vid årsmötet med Norrbottens mellersta krets av Sveriges folkskolläraryrörbund i Mora den 10 maj 1947.*

[Värmlandsöstras krets.] (den 19 oktober 1952). *Brev till styrelsen för sveriges folkskolläraryrörbund .*

[Västmanlands krets]. (den 29 oktober 1952). *Brev till folkskolläraryrörbundet.*

[Västmanlandsläns förbundskrets.] (1946). *Yttrande över skolkommisionens förslag till §29 folkskolestadgan.*

[Ångermanlands norra folkskolläraryrörkrets] . (1947). *Protokoll från Ångermanlands norrs folkskolläraryrörkrets årsmöte fört i Sollefteå 15 april 1947.*

[Ångermanlands västra.] (den 31 oktober 1952). *Brev till sveriges folkskolläraryrörbund .*

[Ölands lärarklubb.] (den 28 april 1947). *komplement till beslutet i fråga om ändring av §29 av folkskolestadgan .*

[Östergötlands västra krets] (den 3 maj 1947). *Yttrande gällande ändrad lydelse av § 29 folkskolestadgan .*

[Örebros lärarklubb.] (den 1 november 1952). *Brev till folkskolläraryrörarnas förbund .*

[Skriv text]

Tryckta källor:

Disciplineringsnämnden. (1947). *1947 års skoldisciplineringsutrednings förslag*. Stockholm.

Herlitz, C. (1947). *P.M rörande tillrättavising och bestraffning av lärljungar i folkskolan och därmed sammanhängande frågor*. Stockholm

Samarbetskommittén. (1948). *Protokoll fört vid sammanträde med ledarmöter i samverkande lärarförbundets samarbetskommitté*. Stockholm.

Skolkommissionen. (1947). *P.M rörande tillrättavising och bestraffning av lärljungar i folkskolan och därmed sammanhängande frågor*.

Statens offentliga utredningar 1948. (1948). *1946 års skolkommissions betänkande med förslag till riktlinjer för det svenska skolväsendets utveckling*. Stockholm.

Tidningar:

Aftontidningen. Den 13 november 1946. (Agan ovärdig modern skola säger nya skolborgarrådet).

Borås tidning. Den 29 november 1946. (Agan i skolan kvar,men som sista utväg).

Borås tidning.Den 29 november 1946. (Agan i skolan kvar, men som sista utväg).

Helsingborgs dagblad. Den 27 november 1946). (Skolagan bör finnas kvar som en sista möjlighet).

Karlskoga kuriren. November 1946. (Uppmuntran ger bättre resultat än aga).

Morgon tidningen. Den 10 november 1946.(Lärarna beklagar Eolshälls reportagen).

Morgon tidningen. Den 17 november 1946. (Avskaffa rottingen i folkskolan).

Morgon tidningen. Den 17 november 1946. (Avskaffa rottingen i folkskolan).

Ny Dag. Den 14 november 1946. (Skolan och rottingen).

Ny Dag. Den 28 november 1946. (Pojke i Alviks skola plågades till hysteri).

Ny Dag.Den 12 november 1946.(Lärarna och kritiken).

[Skriv text]

Litteratur:

Adolfsson, T. (1999). *Prygel eller pjosk, folkskollärarna och disciplinfrågan 1950-1964*. Linköpings universitet. Linköping.

Bergenlöv, Eva, (2009). *Drabbade barn: aga och barnmissandel i Sverige från reformationen till nutid*. Nordic Academic Press, Lund.

Edgren, Henrik(2011),Folkskolan och grund skolan i, *Utbildningshistoria : en introduktion* . Larsson, Esbjörn & Westberg, Johannes (redaktör/utgivare). Studentlitteratur. Lund

Egidius, H. (2001). *Skola och utbildning i historiskt och internationellt perspektiv*. Natur & kultur. Stockholm

Landahl, Joakim(2001), Utbildning som fostran i, *Utbildningshistoria : en introduktion* . Larsson, Esbjörn & Westberg, Johannes (redaktör/utgivare). Studentlitteratur. Lund

Larsson, Anna & Wester, Maria, (2010). Betygen i ordning och uppförande, disciplin och skolan fostran 1935-1970, i: Larsson, Anna (red.), (2010). *Fostran i skolan och utbildning. Historiska perspektiv*. Svensk undervisningshistoria, Umeå universitet, Uppsala.

Larsson, Esbjörn och Prytz, Johan(2011),Läroverk och gymnasieskolan i *Utbildningshistoria : en introduktion* . Larsson, Esbjörn & Westberg, Johannes (redaktör/utgivare). Studentlitteratur. Lund

Larsson, Esbjörn, (2006). *Det svenska utbildningssystemets födelse. Olika perspektiv på den svenska läroverksutbildningens utveckling under 1800-talet*. Författaren och Forskningsgruppen för utbildnings- och kultursociologi, <http://www.uu.se/>

Qvarsebo, J. (2006). *Enbetskolan, agan och politiken om barnet 1946-1962*. Linköpings universitet. Linköping

Qvarsebo, J. (2010). *Från storslagna visioner till professionell bedömning*. Malmöshögskola. Malmö

Richardson, G. (1983). *Drömmen om en ny skola* . Liber. Stockholm.

Upplagsverk och dylikt

Svenska akademiens ordlista över svenska språket. Linköping

TAM-arkiv. (den 5 augusti 2013). www.Lärahistoria.se .

[Skriv text]

Bilagor

Ståndpunkter eller argument i fråga om skolagan fördelat på förbundskretsar/klubbar och landsdelar 1946-1952

Argument	Förbundskrets och lärarklubbar	Landsdel
Effektiv som korrektion	Kalmar norra	Götaland
	Hedemora	Svealand
	Värmlands västra	Svealand
	Värmlands mellersta	Svealand
	Gästrikland	Norrland
	Malmö	Götaland
	Västmanland Västra	Svealand
	Lapplands södra	Norrland
	Västmanlands förbundskrets	Svealand
	Effektiv som hot	Medelpad
Kalmar södra		Götaland
Östergötland		Götaland
Västerås		Svealand
Skåne		Götaland
Öland		Götaland
Effektivt tills vidare, kunde ha tänkt sig ett förbud längre fram		Jönköping
	Ångermanlands norra	Norrland
	Göteborg	Götaland
	Örebro	Svealand
	Ångermanlands västra	Norrland
	Ett förbud skulle påverka lärarens auktoritet	Bohuslän
Värmlands östra		Svealand
Norrköping		Götaland
Färnebo		Svealand
Gästriklands		Norrland
Södermanland södra		Svealand

[Skriv text]

Ståndpunkter eller argument i fråga om samarbetsnämnder fördelat på förbundskretsar/klubbar och landsdelar 1946-1952

Argument	Förbundskrets och lärarklubbar
Behovet saknas	Kalmars södra krets
	Bohusläns krets
	Örebros lärarklubb
	Medelpads lärarklubb
	Skånes Sydöstrans krets
	Göteborgs lärarklubb
	Linköpings förbundskrets
Auktoriteten skulle skadas	Ångermanlands norra
	Hälsinglands förbundskrets
	Södermanlands södra
	Värmlands södra
	Norrköpings förbundskrets

De olika folkskollärarkretsarna och enskilda klubbar som det hänvisas till i uppsatsen presenterat i en geografisk tabell

Landsdel	Förbundskretsar	Enskilda klubbar
Norrland	Lapplands södra	
	Medelpad	
	Gästrikland	
	Norrbottnen mellersta	
	Ångermanlands norra	
	Ångermanlands västra	
	Hälsingland	
Svealand	Västmanland	
	<u>Södermanland södra</u>	
	Värmlands mellersta	Färnebo
	Värmlands östra	
	Värmlands västra	
Götaland		Hedemora, Örebro
	Bohuslän	Göteborg
	Skåne	Malmö
	Kalmar norra	
	Kalmar södra	Öland
		Jönköping
	Östergötland	Norrköping, Linköping,